

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS • CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI

verkkustelua & sivustelua,
Lääketieteen termit,
palontorjuntasanasto,
<http://www.tsk.fi>,
Miten termit syntyvät?,
Anita Nuopponen,
bankkort...

2 | 2003

TERMINFO

THE FINNISH CENTRE FOR TECHNICAL TERMINOLOGY

TERMIINFO

24. vuosikerta • numero 2 | 2003

JULKAISIJA Tekniikan Sanastokeskus ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Johanna Suomalainen
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen,
Sirpa Kuusisto-Niemi, Arto Leinonen,
Ari Muhonen, Mikael Reuter, Seija Suonuuti,
Krista Varantola, Eira Yrttiaho
PAINOPIAIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2003
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Asemapäällikönkatu 7, 00520 Helsinki
puh. (09) 8689 700
faksi (09) 8689 7070
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET
<http://www.stellatum.fi>
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Kuoppamäentie 3 A, 33800 Tampere
puh. (03) 225 1948
faksi (03) 225 1955
tilaaajapalvelu@stellatum.fi

TILAUSHINNAT SUOMESSA
Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa
Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 32 €
Vuosikerta (12 kk) 33,60 €
Irtonumero 8,40 €
Tilaaajarekisterin tietoja voidaan käyttää ja
luovuttaa suoramarkkinointiin.

TILAUSEHTO
Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle vuodesta
toiseen ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muut-
taa tilauksen määräaikaiseksi tai lopettaa sen. Tilauksen
hinta on vuoden alussa voimassa oleva hinta, joka on
painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilaus-
kauden loppua joko puhelimitse tai kirjeellä. Peruutus on
tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen tilausjakson alka-
mista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä,
laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan
sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 5 €.

IRTONUMEROMYYNTI
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
Akateeminen Kirjakauppa,
Suomalainen Kirjakauppa ja
Turun Kansallinen Kirjakauppa.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Gemensamt – Yhteistä <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Anita Nuopponen – terminologista tutkimusta ja kieltenopiskelua <i>Johanna Suomalainen</i>	4
Palontorjuntasuoston uudistamishanke on alkanut <i>Sirpa Suhonen</i>	7
Lähekkäisistä termeistä <i>Tuomo Ilomäki</i>	9
Franchising ja tv-sovitin – näkökulmia termityöhön <i>Reetta Salmi</i>	10
Mitä kortteja suomalaisilla on lompakoissaan? Vilka kort har finländarna i sina plånböcker? <i>Lena Jolkkonen & Mari Suhonen</i>	12
Lääketieteen termit <i>Walter Nienstedt</i>	16
Sosiaalityön sanasto – yleispäteviä määritelmiä arvosidonnaisista käsitteistä? <i>Mari Suhonen</i>	18
Termiharava	20
Kirjallisuutta	22
Summaries	25

Lukijapalautetta voi lähettää Tekniikan
Sanastokeskukseen (osoite alla) tai
sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMIINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/ti/>

TSK:N YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
Internet <http://www.tsk.fi>

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Allra först vill jag framföra TSK:s varmaste lyckönskningar till föreningens ordförande *Mikael Reuter* med anledning av bemärkelsedagen den sjuttonde maj. I skrivande stund har jag just haft glädjen och förmånen att delta i födelsedags-symposiet *Mål gemensamma mål* – om språk, språkvård och språksamarbete i Norden. Symposiet var en hyllning till Mikael Reuter och *Eivor Sommar Dahl* (som också fyller år), våra begåvade finlandssvenska språkvårdare med många järn i elden.

Terminologin och språkvården har utan tvivel en hel del gemensamma mål i Finland och de övriga nordiska länderna. Så har det varit och så är det inte minst i dag, när hotet om domänförlust är en realitet och en gemensam sak för både språkvårdare och terminologer. Det har redan tidigare i nordiska sammanhang diskuterats och konstaterats (bl.a. i Gentoft 1998) att terminologers och språkvårdars kompetens är olika, men att de kompletterar varandra. Ett samarbete som kännetecknas av ömsesidig högaktning är således både motiverat och naturligt. Mikael Reuter har alltid varit en förespråkare för ett dylikt samarbete och är själv ett strålande exempel på att det även fungerar i praktiken.

Sanastokeskusens keväinen vuosikokous pidettiin huhtikuussa perinteiseen tapaan. Jäsenten edustajia oli lähtenyt liikkeelle mukava määrä ja jäsenkokoukset ovatkin oiva tilaisuus TSK:n jäsenille ja työntekijöille kohdata kasvatusten. Virallisen osuuden jälkeen saimme kuulla termeistä ja siitä, miten ne syntyvät. Esitelmöitsijöinä olivat *Taru Kolehmainen* Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta ja *Sirpa Suhonen* TSK:sta, joten saimme aihetta valaistua kahdesta eri näkökulmasta. Kuten esitelmistäkin kävi ilmi, kielenhuoltajat ja terminologit harvemmin ovat termien "keksijöitä". Tavallisimmin termit syntyvät siellä, missä uudet käsitteetkin syntyvät tai missä niistä ensimmäistä kertaa puhutaan, alan asiantuntijoiden ja ammatinharjoittajien keskuudessa. Harjoittelijamme *Reetta Salmi* on kirjoittanut esitelmistä erillisen artikkelin, joka löytyy sivulta 10.

Vuosikokouksessa meillä oli myös ilo julkistaa TSK:n uusittu WWW-sivusto (<http://www.tsk.fi>). Sivustomme rakennetta on yksinkertaistettu ja tietoa lisätty. Toivomme sivustomme palvelevan käyttäjiä yhä paremmin.

Tämän lehden ilmestyessä Nordterm 2003 -tapahtuma Visbyssä 11.–14.6. on jo lähtökuopissaan. Tälläkin kertaa tapahtuma on kerännyt osallistujia ympäri Pohjoismaita ja symposiumissa käsitellään terminologiaa monesta eri näkökulmasta. Tapahtumasta kuulette lisää Terminfon seuraavissa numeroissa.

Hyvää kesää toivottaen

Lena Jolkkonen

lena.jolkkonen@tsk.fi

TSK PALVELEE KESÄLLÄ SEURAAVASTI

Toimistomme on 23.6.–25.7.2003
avoinna arkisin kello 9–15
ja kokonaan suljettu 28.7.–1.8.2003.
Termipalvelu on suljettu 14.7.–1.8.2003.

PÅ SOMMAREN ÄR TSK ÖPPET ENLIGT FÖLJANDE

TSK är öppet 23.6.–25.7.2003
vardagar klockan 9–15
och stängt 28.7.–1.8.2003.
Termtjänsten är stängd 14.7.–1.8.2003.

Anita Nuopponen – terminologista tutkimusta ja kieltenopiskelua

Johanna Suomalainen

4

Vaasan yliopiston soveltavan kielitieteen yliassistentti *Anita Nuopponen* työ terminologisen tutkimuksen parissa Suomessa on ollut urauurtava. Nykyisin terminologian pariin ajautuminen ei välttämättä enää ole mahdollisuus, mutta parikymmentä vuotta sitten siihen vaadittiin useampi onnekas sattuma.

Kouluaikoina Nuopponen kertoo olleensa hyvä niin kielissä kuin matematiikassakin, mutta kielet kiehtoivat häntä aina matemaattisia aineita enemmän. Lukion jälkeen hän suuntasi Vaasan kauppakorkeakouluun ja alkoi opiskella kirjeenvaihtajaksi kielipainotteisella linjalla pääaineinaan ruotsi ja englantti. Maisterin paperit tulivat 1980-luvun alussa Suomen ensimmäisellä terminologia-alan tutkielmalla.

Rembursseihin liittyviä käsitteitä ja niiden nimityksiä käsittelevällä ruotsinkielisellä tutkielmalla oli suuri merkitys Nuopponen uravalinnalle, vaikka todellinen merkitys kirkastuikin vasta vuosien päästä. "Tutkielman tekeminen oli välillä hyvinkin tuskastuttavaa, koska terminologia oli tieteenä aivan uusi Suomessa. Jouduin työni edetessä luomaan terminologia-alan ruotsinkielistä termistöä, koska alan käsitteistö oli hyvin vakiintumatonta ja ruotsinkielistä teoriakirjallisuutta ei ollut."

Lopputyön jälkeen Nuopponen piti taukoa yliopistomaailmasta, kunnes hänet saatiin houkuteltua takaisin terminologian pariin jatkamaan siitä, mihin hän tutkielmassaan oli jäänyt. Lisensiaatintyö käsitejärjestelmistä terminologisen analyysin apuna valmistui vuonna 1988 ja sama aihe jatkui myös 1990-luvun puolivälissä julkaistussa väitöskirjassa, joka oli myös Suomen ensimmäinen alallaan.

Käsitteet ojennukseen

Terminologian teoriassa Anita Nuopposta kiinnostaa käsitteellinen puoli, ennen kaikkea käsiteanalyysi ja sen hyödyntämismahdollisuudet. Nuopponen väitöskirjakin liittyi käsitteiden välisten suhteiden tarkasteluun. Väitöskirjassa hän pohti erilaisia tapoja analysoida ja järjestää ammattikäsitteitä ja -termejä, ja tutkimuksessa syntyi joukko erilaisia käsitteiden järjestämismahdollisuuksia (suhdetyyppejä), joita hän luokitteli muun muassa loogisiksi käsitesuhteiksi, koostumussuhteiksi, temporaalisiksi käsitesuhteiksi, kausaalisuhteiksi, arvosuhteiksi ja sijaintisuhteiksi.

Käsitejärjestelmät ovat keskeisessä asemassa ammattialojen sanastojen laatimisessa, sillä käsitteet ovat riippuvaisia toisistaan eikä niitä voida määrittellä tuntematta niiden lähi-

Anita Nuopponen Vaasan yliopistosta väitteli ensimmäisenä Suomessa terminologiasta

käsitteitä. "Väitöskirjassa kehittelemiäni malleja ja käsitteellisiä työkaluja voidaan käyttää apuna selviteltäessä eri ilmiöiden välisiä eroja, määriteltäessä käsitteitä, kartoitettaessa tutkittavan erikoisalan ammattikäsitteistöä ja termistöä", Nuopponen sanoo.

Vaasa edelläkävijänä Suomessa

Vaasan yliopisto tarjoaa ainoana Suomessa terminologiaopin ja teknisen viestinnän sivuainekokonaisuuden. Terminologian opinnot Vaasan yliopistossa ovat pitkälle professori *Christer Laurénin* ja Anita Nuopponen ansiota. Jo 1970-luvulla kimmokkeen terminologian tutkimukseen saanut Laurén houkutteli 1980-luvun puolivälissä entisen oppilaansa takaisin yliopistomaailmaan suunnittelemaan terminologiasta sivuainekokonaisuutta kääntäjille. Muutaman vuoden suunnittelutyön jälkeen terminologiaa alettiin opettaa vuonna 1988.

"Koska kääntäjien koulutusohjelma painottui jo tuolloin vahvasti nykykieleen ja erikoiskieliin, haluttiin kielioipintoja

täydentää yleisen kielitieteen lisäksi myös ammattikielten ja terminologian opinnoilla. Terminologian opintojen tarpeellisuus erityisesti erikoiskielisiä tekstejä kääntäville tajuttiin siis jo silloin", sanoo Nuopponen.

Nykyisin terminologiaoppi kuuluu viestintätieteiden opetustarjontaan ja on yhdistetty sivuainekokonaisuudeksi teknisen viestinnän kanssa. Kursseille osallistuu Nuopponen mukaan ennen kaikkea kielten ja viestintätieteiden opiskelijoita, joista osa valitsee terminologian myös seminaarityönsä tai tutkielmansa aiheeksi tai käyttää työssään terminologisia menetelmiä.

Terminologian kursseilla analysoidaan muun muassa erikoisalojen ammattikäsitteistöjä, tiedon sisällön ja sen osien hahmottamista ja esittämistä. "Terminologiset menetelmät liittyvät käsitteisiin ja niiden nimityksiin eli ihmisen ajattelun ja viestinnän perusasioihin. Terminologia onkin oiva väline paitsi kielellisten epäselvyyksien ehkäisemisessä myös maailman hahmottamisessa ja asioiden yhteyksien löytämisessä", Nuopponen sanoo. Hän uskoo, että alalta kuin alalta löytyy varmasti tehtäviä, joissa terminologian teoriasta ja menetelmistä on hyötyä. "Kursseilla opittavaa tietämystä voidaan soveltaa esimerkiksi teknisten dokumenttien ja erilaisten käyttöohjeiden laatimiseen ja analysointiin."

Terminologian opetus ja alan tutkimus ovat saaneet vuosien saatossa yhä enemmän jalansijaa Vaasan yliopistossa. "Ilokseni olen todennut, että juuri nyt tiedekunnassamme on työn alla useampia terminologisia jatkotutkimuksia. Esimerkiksi biologian käsitteistöistä ja termistöistä on tekeillä kolme jatkotutkimusta eri näkökulmista." Nuopponen kertookin parhaillaan ideoivansa koko maan kattavaa epävirallista verkostoa terminologista jatkotutkimusta tekeville. "Saan aina silloin tällöin kyselyitä muistakin yliopistoista ja ajattelin, että olisi tärkeää saattaa yhteen nämä monta kertaa hyvin yksin tutkimustaan tekevät opiskelijat", hän sanoo.

Bahasa malesiaa ja nettimatkailua

Anita Nuopponen kiinnostus kielisiin ja kulttuureihin on lisääntynyt kieliopintojen ja matkustelun myötä. "Kielet kiehtovat minua kommunikaation ja ammatillisen viestinnän välineenä sekä kulttuurien välittäjinä", hän sanoo. Nuopponen listatessa kieliopintojaan tuntee helposti itsensä kielitaidottomaksi. Lis-talle mahtuu niin ruotsia ja muitakin pohjoismaisia kieliä kuin englantia, saksaa, ranskaa, espanjaa ja japania. "Monet muutkin kielet kiinnostavat ja hankin itselleni sanakirjoja melkein mistä vain missä matkustan – viimeksi ostoskassiin päätyi bahasa malesian sanakirja."

Nuopponen kiinnostus kielisiin pysyy yllä matkustamisen avulla, mutta myös Internet tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tutustua mitä erikoisempiin kielisiin. "Nettimatkailussa on hyötyä monen eri kielen osaamisesta. Pidän yllä videokonferenssipalvelua, jossa käy päivittäin ihmisiä eripuolilta maailmaa chattailemassa. Siinä saa niin japanin, ranskan kuin espanjankin harjoittelua päivittäin", hän toteaa.

Poimintoja Anita Nuopponen julkaisuista:

Nuopponen, Anita (1994). *Begreppssystem för terminologisk analys*. [Concept systems for terminological analysis] PhD dissertation. Acta Wasaensia. University of Vaasa, Vaasa.

Nuopponen Anita (1996). Terminological Information and Activities in World Wide Web. Christian Galinski & Klaus-Dirk Schmitz (eds.), *TKE'96, Terminology and Knowledge Engineering*, 92–99. Frankfurt: INDEKS-Verlag.

Nuopponen, Anita (1997). Begreppsrelationer och begreppssystem. Christer Laurén, Heribert Picht & Johan Myking, *Terminologi som vetenskapsgren*, 142–160. Studentlitteratur, Lund.

Nuopponen, Anita (1998). A model for systematic terminological analysis. *LSP – Identity and Interface Research, Knowledge and Society*, 363–372. Ed. Lundqvist, Lita & Heribert Picht & Jacques Qvistgaard, Copenhagen Business School, Copenhagen.

Nuopponen, Anita (1999). Mihin terminologian teoriaa ja menetelmä voidaan hyödyntää. *Toimikunnista termitalkoisiin*, 91–98. Toim. Kuhmonen. Helsinki: Tekniikan Sanastokeskus.

Nuopponen, Anita (2000). Satelliter och system – att integrera begreppssystem i terminologiarbetet. Nuopponen, Toft & Myking (red.) *I terminologins tjänst. Festskrift för Heribert Picht på 60-årsdagen*, 128–145. Vaasan yliopiston julkaisu. Selvityksiä ja raportteja 59. Vaasa.

Nuopponen, Anita (2002). Förråd av nyttiga insikter, taxonomier och begreppssystem. Siv Björklund, Merja Koskela & Marianne Nordman (red.) *Språk som formar värld(l)den. Festskrift till Christer Laurén på 60-årsdagen*, 228–236. Vaasan yliopiston julkaisu. Tutkimuksia 241.

Nuopponen, Anita (2002). Terminologisk analys som forskningsmetod. *Nordterm 2001, Rapport från Nordterm 2001*, Tusby den 13–16 juni 2001, 50–55. Johanna Suomalainen (red.), Tekniikan Sanastokeskus, Helsinki.

Nuopponen, Anita (2002). Vocabularies for specific purposes: An overview. In: Cruse, Hundsnerscher, Job & Luzier (eds.) *Lexicology. An international handbook on the nature and structure of words and vocabularies*, Volume 1, 856–866. Walter de Gruyter (Handbooks of Linguistics and Communication Science), Berlin, New York.

Nuopponen, Anita (2003). Käsiteanalyysi asiantuntijan työvälineenä. *AFinLA-vuosikirja*. (Painossa)

Nuopponen, Anita (2003). Terminology. In *The International Encyclopaedia of Linguistics*, Oxford University Press. Editor in chief William Fawley. (Painossa)

Tutkimus ja käytäntö yhdessä

1980-luvun alussa Nuopponen toimi tutkijana sekä Vaasan yliopistossa että Tekniikan Sanastokeskuksessakin. "Terminologian alalla teoria ja käytäntö ovat pitkälti toimineet yhteistyössä ja hyödyntäneet toisiaan. Tutkimus on tarjonnut uusia välineitä käytännön sanastotyölle ja käytäntö on osoittanut uusia ongelmia tutkimuksen ratkaistavaksi." Nuopponen pitääkin erittäin tärkeänä TSK:sta saamaansa sanastotyön käytännön kokemusta, vaikka alalla tapahtunut kehitys sittemmin onkin ollut huomattava. "Uusien tutkimussuuntauksien ja käytännön työmenetelmien seuraamisen kannalta jatkuva osallistuminen alan tapahtumiin ja käytännön sanastotyöhön sekä hyvä kontaktiverkosto ovatkin ensisijaisen tärkeitä."

Sanastokeskuksesta Nuopponen palasi takaisin Vaasaan tutkijaksi ja myöhemmin soveltavan kielitieteen yliassistentiksi. "Syksyllä 1996 sain Suomen Akatemialta vuoden apurahan tutkimustyön tekemiseen Wienin yliopistossa. Itävallassa paneuduin muun muassa teknisen viestinnän tutkimukseen ja aloitin käsikirjoituksen, jossa pohdin terminologisten menetelmien yhteyksiä tekniseen viestintään. Kävin Wienistä käsin myös pitämässä Vaasassa teknisille kirjoittajille tarkoitettua ammatillisen pätevytyksen kursssia", Nuopponen kertoo.

Tutkijan työnkuva muuttui 90-luvun puolivälissä, jolloin hänestä tuli viestintätieteiden laitoksen johtaja. "Tutkijan arki vaihtui hallinnollisiin tehtäviin, ja terminologinen tutkimus jäi pitkäksi aikaa sivuun", hän sanoo. Laitoksen johtajana hän paneutui verkko- ja multimediatekniikan ja tutki muun muassa tietokonevälitteistä viestintää ja siinä erityisesti päätekeskusteluja. Käsitteet ja käsitesuhteet eivät kuitenkaan päässeet täysin unohtumaan, ja 90-luvun lopussa Nuopponen keskittyi vuoden mittaisella vuorotteluvapaalla Wienissä aloittamaansa tutkimukseen. "Lisäksi työstin englanninkielistä versiota väitöskirjastani, jonka yritän saada viimein tänä kesänä julkaisukuntoon. Nautin myös suunnattomasti vuorotteluvapaan tarjoamasta mahdollisuudesta paneutua japanin opintoihini."

Paluu juurille

Nuopponen aloittaa työpäivät mielellään kotoa käsin. "Tänä keväänä tyypillinen työpäivä alkaa kotona kello 8–9 paikkeilla, jolloin luen mukanani tuomia seminaari- ja gradutöiden käsikirjoituksia muutaman tunnin ja sitten tulen yliopistolle. Yliopistolla minulla kuluu useampi tunti sähköpostin lukemiseen ja kirjoittamiseen, sillä liikkuvaiset opiskelijani käyttävät aktiivisesti hyväkseen tätä mahdollisuutta kysyä neuvojani. Saan lisäksi käsikirjoitukset ja lähetän niihin kommentit sähköpostilla", Nuopponen kertoo. Sähköpostin lukemisen ja

kirjoittamisen tauottavat seminaarit ja kurssit sekä kokoukset. "Iltapäivä meneekin nopeasti käsikirjoitusten lukemiseen, ja illasta riippuen suuntaan yliopistolta kotiin tai japania opiskelemaan."

Nuopponen ohjaa viestintätieteiden ja erityisesti multimedia- ja verkkoviestinnän lopputöitä. "Työ on antoisaa, mutta vaativaa. Kun ideoi päivät opiskelijoiden kanssa lopputyön aiheita ja menetelmiä, tuntuu ettei omalle tutkimukselle riitä enää tarpeeksi ideoita." Kesällä Nuopponen toivookin ehtivänsä paneuduttua omaan tutkimukseen, joka on vuosien saatossa kehittynyt ideaksi useammalle alalle sopivasta terminologisesta menetelmästä. "Tutkimukseni tuloksena pitäisi lähivuosina ilmestyä kaksi oppikirjaa – toinen terminologisista menetelmistä ja toinen erityisesti terminologisesta käsitteanalyysistä ja sen soveltamisesta eri aloilla."

Tällä hetkellä Nuopponen kehittää jälleen terminologian sivuaineopintoja. Lisäksi hän on ideoinut verkossa tapahtuvaa jatkokurssia terminologisista tutkimusmenetelmistä graduntekijöille ja jatko-opiskelijoille. "Tarkoituksena on, että terminologisten tutkielmien tekijöitä tulisi lisää ja töistä tulisi perinteisiä sanastomallilla tehtyjä töitä monimuotoisempia. Erityisesti minua kiinnostaa pohtia sitä, kuinka terminologisia menetelmiä voidaan soveltaa tutkielmissa ja yleisimminkin tieteellisenä tutkimusmenetelmänä."

Nuopponen hyödyntää verkon tarjoamia mahdollisuuksia työssään monella tapaa. Verkkokurssien lisäksi hän pitää yllä erittäin suosittua Terminology Forum -sivustoa Internetissä (<http://www.uwasa.fi/termino/>). Englanninkieliseltä sivustolta löytyy tietoa terminologiasta sekä runsaasti linkkejä eri erikoisalojen sähköisiin sanastoihin ja sanakirjoihin. Sivustolla on käyty yli sadasta eri maasta ja kiinnostukselle ei näy loppua. "Saan päivittäin yhteydenottoja eri puolilta maailmaa, ja olen hyvin iloinen saamastani positiivisesta palautteesta."

Snorklausta ja puutarhanhoitoa

Vapaa-aikanaan Nuopponen lukee, opiskelee japania ja matkustaa. Japanin kielen kurssille hänet ajoi kiinnostus maan historiaan ja kulttuuriin, ja neljän vuoden opiskelun jälkeen opintoviikkojakin on kertynyt jo mukavasti – kielitaidosta puhumattakaan.

Kaukokaipuun iskiessä yli 40 maassa käynyt tohtori pakkaa kassiin snorkkelin ja suuntaa kohti kaukomaita. Tulevaisuudessa häntä kiehtoo myös ajatus kotimaan matkailusta, sillä hän kertoo saaneensa haltuunsa suvun vanhan kesämökin Savonlinnasta. "Talven ajan olen jo perehtynyt puutarhanhoitoon lukemalla alan kirjoja ja -lehtiä", Nuopponen naurahtaa.

Palontorjuntasanaston uudistamishanke on alkanut

Sirpa Suhonen

Vuonna 1984 Sanastokeskuksen TSK-sarjassa ilmestyi *Palontorjuntasanasto* (TSK 6). Sanaston julkaisemisesta on siis kulunut lähes parikymmentä vuotta. Sinä aikana ehtii tapahtua paljon alalla kuin alalla eikä palo- ja pelastusala ole poikkeus – ala on uudistunut, säädöksiä on muutettu ja palokalusto on kehittynyt, joten sanaston päivityksen tarve oli ilmeinen.

Tietysti sanastoja pitäisi uudistaa nopeammin kuin kahdenkymmenen vuoden välein, ja Palontorjuntasanaston uudistamisesta on toki keskusteltu jo vuosia sitten, mutta vasta nyt uudistamishanke on vihdoinkin saatu käyntiin. Rahoitusta tälle hankkeelle on saatu Palosuojelurahastosta, Palonehkäisyn erikoisrahastosta, sisäasiainministeriön pelastusosastolta, ympäristöministeriön asunto- ja rakennusosastolta, Hätäkeskuslaitokselta ja Rakennusteollisuus RT:ltä.

Sanaston laadinnassa käytetään hyväksi terminologisia työmenetelmiä, mikä vaatii palo- ja pelastusalan ja sanastotyön asiantuntijoiden tiivistä yhteistyötä. Sanastoa laativassa työryhmässä on mukana alan asiantuntijoita monelta eri taholta. Rahoittajien lisäksi työryhmässä ovat edustettuina Finlands svenska brand- och räddningsförbund, Helsingin kaupungin pelastuslaitos, Pelastusopisto, Suomen Palopäällystöliitto, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Turvatekniikan keskus, Vakuutusyhtiöiden keskusliitto ja VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka. TSK:lla on päävastuu projektin toteuttamisesta ja työryhmän vetäjänä toimii terminologi *Sirpa Suhonen*.

Projektin tavoite

Projektin tavoitteena on laatia ajanmukainen palontorjuntasanasto, joka selvittää käsitteiden sisällöt ja antaa tarvittavat suositukset suomenkielisestä ammattitermistöstä. Sanaston laajuus on suunnitelman mukaan noin 700 käsitettä.

Sanaston määritelmät laaditaan suomeksi, suomenkielisten termien vastineet kootaan myös ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja venäjäksi. Uuden sanaston laajuus ja kielet ovat siis samat kuin vanhassa sanastossa, mutta luonnollisesti vanhentunutta aineistoa karsitaan pois ja vastaavasti uusia aihealueita lisätään uuteen sanastoon. Palotieteellinen termistö on yksi sellainen aihealue, jota tarvitaan lisää uuteen sanastoon. Syykin on selvä: ensimmäinen palotieteen oppikirja ilmestyi englanniksi vuonna 1985, siis vuosi vanhan sanaston ilmestymisen jälkeen.

Uudistetulla ammattisanastolla pyritään parantamaan alan viestintää ja ehkäisemään väärinkäsityksiä. Sanaston tavoitteena on selvittää käsitteitä, yhdenmukaistaa termejä

Lisätietoja hankkeesta antaa Sirpa Suhonen, Tekniikan Sanastokeskus, sirpa.suhonen@tsk.fi, puh. (09) 2709 1064.

ja antaa luotettavia vieraskielisiä vastineita suomen käsitteille, ja siten helpottaa palo- ja pelastusalaalla työskentelevien tai muuten sen kanssa tekemisiin joutuvien työtä. Uudistettua sanastoa on mahdollista käyttää hyväksi esimerkiksi alan opetustyössä ja kansainvälisissä yhteyksissä.

Hankkeen eteneminen

Uudistamishanke alkoi tänä keväänä ja aikataulun mukaan sanaston tulisi valmistua vuoden 2005 keväällä. Sanastohanke on siis vielä alkuvaiheessa: työryhmän jäsenille on järjestetty sanastotyön perehdytystilaisuus, vanhaa aineistoa karsitaan, uutta aineistoa ja termiehdokkaita kerätään ja sanaston aihepiiriä rajataan työryhmän asiantuntijoiden kanssa.

Sanaston rajaus tulee olemaan mielenkiintoista. Nykyisin palokuntien työ on paljon muutakin kuin vain tulipalojen sammuttamista – vaikka sekin on olennainen osa palokuntien toimintaa. Sammutustöiden ja pelastustehtävien lisäksi palokunnat osallistuvat tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisyyn ja huolehtivat sairaankuljetuksista sekä ensiavun antamisesta. Koska sanaston laajuus on kuitenkin rajallinen, työryhmässä täytyy miettiä, miten paljon sanastoon voidaan sisällyttää muita kuin suoranaisesti paloon liittyviä aihealueita.

Sanaston kohderyhmästä asiantuntijat eivät vielä tässä vaiheessa ole täysin varmoja. Voi olla, että uuden sanaston eri osat kiinnostavat eri kohderyhmiä. Samoin oli vanhassa sanastossa: sen eri osat oli suunnattu eri kohderyhmille. Nykyisin painotetaan yhä enemmän tiedottamista sekä palojen ja onnettomuuksien ehkäisyä. Sanaston tulisi siis olla ymmärrettävä myös muille kuin alan asiantuntijoille, jotta siitä olisi apua tiedotus- ja valistustoiminnassa – onhan onnettomuuksien ehkäisy sekä viranomaisten että yksityisten kansalaisten velvollisuus.

Pelastustoimen meneillään oleva kehittämishanke vaikuttaa myös alan sanastohankkeeseen. Suomeen on päätetty perustaa 22 pelastustoimen aluetta. Vastuu pelastustoimen järjestämisestä siirtyy yksittäisiltä kunnilta näille alueille. Alueiden kunnat ovat sopineet keskenään yhteisestä pelastustoimesta ja vastaavat myös kustannuksista. Uusi järjestelmä otetaan käyttöön vuoden 2004 alusta.

Monikielinen sanasto

Kansainvälisyys ja valtioiden välinen yhteistyö on tullut yhä tärkeämmäksi monilla eri elämän aloilla, ja myös palo- ja pelastustyö on kansainvälisempää toimintaa kuin vielä kaksikymmentä vuotta sitten. Uuden sanaston yksi tärkeä tavoite on olla toimiva työkalu kansainvälisessä yhteistyössä – sitä voidaan käyttää apuna esimerkiksi käännöstyössä tai muiden kuin suomenkielisten tekstien kirjoittamisessa. Tämän vuoksi vastinetyöhön on panostettava ja pyrittävä löytämään mahdollisimman sopivia muunkielisiä vastineita. Hyvä olisi, jos ruotsin, englannin, saksan ja venäjän vastineet olisivat kyseistä kieltä puhuvissa maissa käytössä olevia termejä.

Yksi seikka, johon sanastotyöryhmän on otettava kantaa, on suomenruotsin ja ruotsinruotsin termistön erot. Jotkin

palo- ja pelastusalan ruotsinkieliset termit ovat erilaisia Suomessa ja Ruotsissa, vaikka termit viittaavat samoihin käsitteisiin. Jo vanhassa sanastossa ruotsinkielisiä termejä on pyritty yhtenäistämään, todennäköisesti uudessa sanastossa yhtenäistämistä pyritään jatkamaan. Yhteisellä termistöllä on se hyvä puoli, että suomalaiset ja ruotsalaiset palo- ja pelastusalan asiantuntijat pystyvät ymmärtämään toisiaan paremmin ja molemmissa maissa voidaan esimerkiksi käyttää samaa tekstiaineistoa. Toisaalta kaikkea ei voi väkisin yhtenäistää, jos pakkoyhtenäistäminen johtaisi siihen, että suomenruotsalaiset palo- ja pelastusalan asiantuntijat eivät enää ymmärtäisi Suomea käsitteleviä ruotsinkielisiä tekstejä.

Valmis sanasto tallennetaan aikanaan TSK:n julkiseen TEPA-termipankkiin, jossa se on ilmaiseksi kaikkien kiinnostuneiden saatavilla. Sanasto julkaistaan todennäköisesti myös kirjana, ehkä myös sähköisessä muodossa. Julkaisemisen tarkoituksena on saattaa sanasto mahdollisimman laajaan käyttöön. TSK:han ei tuota sanastoja vain omaksi ilokseen – vaikka sanastotyö mielenkiintoista ja haastavaa onkin – vaan kaikille niille, jotka sanastoja tarvitsevat ja joille niistä voi olla hyötyä.

SANASTOTYÖN PERUSKURSSI 15.10.2003

Aiheuttavatko epäselvät termit viestintäongelmia?
Tutustuminen sanastotyön menetelmiin säästää työssäsi
termiongelmien pohtimiseen käytettyä aikaa, vaivaa ja rahaa.

**Tule Tekniikan Sanastokeskuksen järjestämälle sanastotyön kurssille
keskiviikkona 15.10.2003 klo 9.00–16.00.**

Kurssilla käydään läpi sanastotyön perusasiat käytännön esimerkkien avulla.
Mukana on käsitesuhteiden analysointia ja määritelmien kirjoittamista
havainnollistavia harjoituksia.

Kurssi järjestetään Teknillisen korkeakoulun kirjaston luentosalissa
(Otaniementie 9, 02150 Espoo).

Kurssi hinta on Sanastokeskuksen jäsenille 250 euroa (norm. 300 euroa).
Hinta sisältää opetuksen ja kurssimateriaalin lisäksi lounaan sekä aamu- ja iltapäiväkahvin.

Tiedustelut ja ilmoittautumiset 29.9.2003 mennessä Johanna Suomalaiselle,
puh. 09-2709 1061, s-posti johanna.suomalainen@tsk.fi.

Alkuvuodesta työpöydälleni ilmestyi vastailmestyneiden standardien kierrossa *SFS-ENV 14237 Tekstiilit terveydenhoidossa*. Aihe ei sähkömiestä sinänsä kiinnosta, mutta standardia selatessani takerruin eräässä taulukossa tekstiilien ominaisuuksia kuvaaviin seuraaviin termeihin: *värinkesto*, *valonkesto*, *pesunkesto*, *valkaisunkesto*, *hankauksenkesto* ja *hienkesto*. Vaikka maallikko ymmärtää varmasti, mitä näillä termeillä tarkoitetaan, jäin silti miettimään, onko kesto paras termi kuvaamaan fysikaalisten ja kemiallisten rasitusten sietoa.

Tarkistin *Suomen kielen perussanakirjasta*, että *kesto* tarkoittaa ensisijaisesti kestämistä, kestoaikaa, ajallista pituutta. Esimerkkeinä oli mainittu sairauden, matkan ja elokuvan kesto. Yhdyssanoista oli esitetty kestopuovi ja kestopilaus. Toisenlaisina esimerkkeinä perussanakirjassa oli mainittu teko-*kestit* kuumuudenkesto ja valonkesto, mutta niiden yhteydessä oli huomautettu, että tavallisesti näissä tapauksissa on kyse kestävyyydestä tai siedosta.

Sähköalan standardeissa olemme joutuneet ottamaan kantaa samantapaisiin termeihin. Olemme silloin johdonmukaisesti pyrkineet liittämään keston aikaan ja *kestävyyden* fysikaaliseen sietoon. Esimerkkeinä olkoot *oikosulunkestävyys*, *lämmönkestävyys*, *palonkestävyys* ja *säteilykestävyys*. Joskus vielä näkee sellaisenkin kummajaisen kuin *kestoisuus*, mutta sen yritämme kitkeä pois täysin tarpeettomana rikka-ruohona.

Onko keston ja kestävyuden kamppailussa kyse vain siitä, että lyhyys vie voiton selkeyden kustannuksella? Toisaalta onko suotavaa, että samassa SFS-standardikokoelmassa samasta käsitteestä käytetään hiukan eri termejä eri aloilla?

Toinen sanapari, joka välistä häiritsee standardien kanssa painijaa, on *uusija* ja *uudistaa*. Perussanakirjan mukaan uusiminen tarkoittaa ensisijaisesti toistamista, kun taas uudistaminen on uudelleen tekemistä: televisio-ohjelma uusitaan, mutta kirja uudistetaan. Tämän mukaan standardit ja käsikirjat pitäisi uudistaa eikä uusija, kun uusiin painoksiin tehdään muutoksia. Myönnettävä on, että varsinkin suullinen kielenkäyttö lipsuu helposti, silloin kun ei ole käytännössä sekaannuksen vaaraa. Jälleen lyhyys ajaa edelle.

Taakse jäänyttä elämää on onneksi vuosikymmeniä kestänyt taistelu *testauksesta*, *koetuksesta* ja *koetuksesta*. Testaus on kiistaton voittaja ja koestus armoston häviöjä kielenhuollon ohjaamana. Koetus pinnistelee vielä joissakin vakiintuneissa termiyhdistelmissä, kuten *aineenkoetuksessa*, mutta tuskin enää irrallaan. Samoin on aikoja sitten ratkennut sähköalan oma termiongelma *maadoituksen* ja *maatoksen* kesken. Tässä tapauksessa taas pitempi vakiintunut muoto voitti, vaikka ei saanutkaan aluksi kielenhuollon hyväksyntää.

Tuomo Ilomäki

Diplomi-insinööri Tuomo Ilomäki on toiminut sähköalan standardisointijärjestön SESKO ry:n toimitusjohtajana vuodesta 1965. SESKOn piirissä hän on toiminut terminologiakomitean (SK 1) puheenjohtajana vuodesta 1979 ja on siinä ominaisuudessa osallistunut Suomen edustajana sähköalan kansainvälisen standardisointijärjestön IEC:n terminologiakomitean (TC 1) työhön. TSK:n vaalivaliokuntaan hän on kuulunut vuodesta 1997.

Kerron tässä vielä eräästä toisenlaisesta 1980-luvun ongelmasta, kun meidän piti suomen kielessä keksiä eri termit englannin kielen termejä *nominal value* (ransk. *valeur nominale*) ja *rated value* (*valeur assignée*) vastaaville käsitteille. Aikaisemmin oli meillä – kuten saksan kielessäkin – kumpaakin kutsuttu *nimellisarvoksi* (*Nennwert*). Hyvä ratkaisua ei tahtonut löytyä, mutta saksan käyttöön ottaman mallin mukaan (*Bemessungswert*) päädyimme sitten termipariin *nimellisarvo-mitoitusarvo*.

Kansainvälisen määritelmän mukaan nimellisarvolla (ruots. *nominellt värde*) tarkoitetaan pyöristettyä suureen arvoa, jonka tarkoituksena on yksilöidä laite tai järjestelmä. Mitoitusarvo (*märkvärde*) taas käytetään osoittamaan suureen arvoa, jonka pohjalta laite tai järjestelmä on suunniteltu ja testattu toimimaan tietyissä käyttöolosuhteissa. Esimerkiksi nimellisarvoltaan 230 voltin jakeluverkkoon voidaan liittää mitoitusarvoltaan 240 voltin lamppu. Käsitteiden ero ei ole aina kovin selvä, mutta suomesta englantiin käännettäessä piti ennen tietää, tehdäänkö vanhasta "nimellisarvosta" *nominal value* vai *rated value*. Tällä päätöksellä on ollut kauaskantoiset seuraukset, koska myös standardeissa entiset taajaan esiintyvät nimellisjännitteet, -virrat ja -tehot on yleensä pitänyt muuttaa vastaaviksi mitoitusarvoiksi.

Itselläni on ollut mahdollisuus osallistua lähes 40 vuotta sähköalan standardisointityöhön sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Henkilökohtainen kiinnostukseni kielisiin – myös suomen kieleen – ja sanastotyöhön selittää sen, että olen toiminut SESKOn terminologiakomitean puheenjohtajana sen perustamisvuodesta 1979 lähtien. Päätyökohteena on ollut standardisarja *IEC 60050 Kansainvälinen sähkötekniillinen sanasto*, josta on suomenkielisinä SFS-standardeina julkaistu 39 osaa (noin 9 300 käsitettä).

Franchising ja tv-sovitin – näkökulmia termityöhön

Reetta Salmi

10

Asioiden ja ilmiöiden luokittelu ja nimeäminen on ihmiselle lajityypillistä. Kielellisen muodon antaminen maailmassa esiintyvälle asioille on oikeastaan ainoa tapa, jolla nykyihminen voi pitää maailmansa koossa, asemoida itsensä ja hahmottaa kokonaisuuksia, kun todellisuus tuntuu venyvän ja laajenevan uusien keksintöjen, uudenlaisten sosiaalisten rakenteiden ja vieraiden kulttuurien tullessa tutuiksi yhä suu-remmalle kansanosalle.

Nykyään tieto ja siitä puhuminen luo myös valtaa ja statusta uudella tavalla. Innostuneesti mainostetussa tietoyhteiskunnassamme tavallisen tallukankin pitäisi olla valvutun – pitäisi osata ainakin puhua oikeilla termeillä. Niinpä saatan vaihtaa optikon kanssa huvittuneen ja hieman alentuvan hymyn, kun huomaan keski-ikäisen tädin hypistelevän titaanikehyksiä ja kysyvän, mitä sellaiset Titanicit mahtavat maksaa. Samalla tavoin tunnen oloni vaivaantuneeksi, kun sukulaismies ihmettelee julkisella paikalla suureen ääneen tietokoneen näytön pikkelsejä.

Sivistyneisyyden osoittaminen ja tiedollisen eliitin muodostaminen ei kuitenkaan ole perimmäinen syy siihen, että joistain termeistä ja niiden käytöstä on sovittava yhteisesti. Ammattiviestinnässä yhteisten ja hyväksytyjen termien käyttäminen on tärkeää. Joskus jopa elintärkeää. Kukapa meistä haluaisi odotella haavan tikkausta lääkärin ja hoitajan yrittäessä ymmärtää toisiaan tai luottaisi omakotitalonsa rakentamisen mestarille, joka tunnistaa oikeat rakennuselementit ja -materiaalit vasta ulkonäön perusteella, mutta ei esimerkiksi ohjeista lukiessa? Arkinen elämä on täynnä tilanteita, joissa termien käyttäminen ja ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta saisi asiansa hoidettua.

Syntykö termi vai luodaanko se?

Tuttuja sanoja käyttäessään ei usein tule ajatelleeksi käyttävänsä jonkun henkilön tai organisaation luomaa termiä. Tuntuuhan melkein luonnonlailta, että kaukosäädin on juuri *kaukosäädin* ja linja-auto *linja-auto*. Kuitenkaan uudet ilmiöt tai keksinnöt eivät synny sen enempää nimettyinä kuin uudet ihmisetkään. Termit eivät synny itsestään, niitä luodaan. Olisi ihastuttavaa ajatella, että Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa istutaan päivät pitkät kokouksissa ja heitellään ilmaan mahdollisia termejä, joita sitten voidaan listasta aina yksi kerrallaan jakaa kysyville. Tai että Sanastokeskuksessa tutkitaan laitteita ja niiden osia, kunnes joku keksii, millä nimellä uutta keksintöä voitaisiin kutsua. Totuus on kuitenkin arkipäiväisempi, ja tiukkaa kielenohjailua kaipaavalle ehkä pettymyksen. Termit keksitään nimittäin usein siellä, missä uudet käsitteetkin, eikä niitä suinkaan aina luo joku suomen kielen tai termityön ammattilainen.

TSK:n kevätkokouksessa termeistä ja niiden luomisesta kertoivat Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen *Taru Kolehmainen* ja TSK:n *Sirpa Suhonen*. Kotuksen ja TSK:n roolit suomen kielen kehittämisessä ja ohjaamisessa ovat melko erilaiset, minkä vuoksi myös termityö on hieman erilaista näissä kahdessa organisaatiossa.

Termityö Kotuksessa

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa ei keksitä termejä millään muotoa massatuotantona, sillä yleisimmät Kotuksen kielitoimistoon tulevat termit koskevat kysymykset liittyvät Taru Kolehmaisen mukaan jo olemassa olevien termien hyväksyttävyyteen ja oikeinkirjoitukseen. Sama linja on jatkunut jo vuosien, ellei vuosikymmenten ajan.

Kotuksen termityön tuloksina yleiskieleen on vuosien saatossa kuitenkin saatu useita uusia termejä. Yhtenä esimerkkinä Kolehmainen mainitsi esitelmässään Valion *Crème fraichen*, joka muuntui Kotuksen kahvipöytäkeskustelussa *ranskankermaiksi*. Valio teki uudesta termistä oman tuotenimensä, joten muut meijerit myyvät edelleen hyvää, mutta niin vaikeasti ääntyvää *crème fraichea*.

Suomalaiseen suuhun *bed & breakfastia* paremmin sopiva *aamiaismajoitus* on sekini Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielitoimiston termituotantoa, samoin kuin *lume*, joka herätti hilpeyttä lääketieteen piirissä 1980-luvulla, kun sitä suositeltiin käytettäväksi tarkoitettaessa näennäislääkettä. Käyttäjäkunnan naureskelusta huolimatta termi vakiintui kuitenkin vähitellen, eikä sitä näinä päivinä pidä monikaan millään lailla keinotekoisena sanana.

Kotuksen termityön historiaan sopii tietysti myös suosituksia, jotka eivät ota juurtuakseen. Esimerkiksi *asuiniitto* sai terminä kielilautakunnankin siunauksen, mutta ei koskaan saavuttanut suosiota kansan syvässä riveissä, jotka itsepintaisesti halusivat elää avoliitossa. Niinpä *avoliitto* hyväksyttiin asiatyyliseksi termiksi vuosien saatossa. Esimerkillään Kolehmainen halusi muistuttaa siitä, että suuri yleisö on lopullinen sanastotyöryhmä, joka hyväksyy tai hylkää termiehdotuksia, tulivat ne sitten viralliselta organisaatiolta tai kaupallisilta markkinoilta.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus tekee termityötä toki myös virallisemmilla foorumeilla kuin omassa kahvipöydässään. Niin lääketieteen sanastolautakunnassa kuin Tietotekniikan termitalkoiden koordinoitiryhmässäkin on Kotuksen edustaja.

Erikoisalojen termityö

Tekniikan Sanastokeskuksessa ihan uusia termejä luodaan aniharvoin. Termi tai ainakin liuta ehdotuksia syntyy nimittäin yleensä siellä, missä uusi käsitekin. Eri ammattialat voivat myös usein melko luontevasti lainata termistöönään jollain toisella alalla käytössä olevia termejä. Monet erikoisalojen käsitteet tulevat Suomeen ulkomailta, joten aluksi yleisessä käytössä saattaa olla englannin- tai muunkielinen termikin.

Sanastokeskuksen Sirpa Suhonen pohti kevätkokouksen esitelmässään, milloin tarvitaan uutta termiä. Selvä on, et-

tä uusi käsite tarvitsee nimitykseen termin, samoin kansainvälisillä nopeasti kehittyvillä aloilla lainasanoista on siirryttävä vähitellen omakielisiin, kun käsitteet tulevat tutuiksi Suomessakin. Joskus voi olla myös perusteltua muuttaa jo olemassa olevaa termiä. Näin on esimerkiksi silloin, jos termi on selvästi huono tai vanhentunut ja siksi harhaanjohtava. Puhumme siksi nykyään mieluummin *psykiatrisesta sairaalasta* kuin *hullujenhuoneesta*.

Joskus käytössä oleva termi voi olla kieleen sopimaton, jolloin sitä voi olla esimerkiksi hankala taivuttaa. On myös mahdollista, että käsite tai koko käsitejärjestelmä muuttuu, jolloin termin muuttaminenkin on välttämätöntä. Näin kävi taannoin, kun oikeusjärjestelmämme muuttui nykyisenlaiseksi. Aiemmin oikeutta jaettiin *kihlakunnanoikeuksissa* ja *raastuvanoikeuksissa*, mutta nykyään ensimmäisen oikeusasteen yleinen tuomioistuin on nimeltään *kärjäoikeus* ja toisen oikeusasteen yleinen tuomioistuin puolestaan *hovioikeus*. Uusia termejä tarvitaan siis monenlaisissa tilanteissa, ei vain käsitteiden keksijöiden luomiskauden päätteeksi.

Vanhassa vara parempi?

Lähestymistapaa vaihtamalla voidaan tietysti todeta, milloin uuden termin luominen on tarpeetonta. Suhosen mukaan uutta termiä ei kannata ruveta kehittämään, jos käsitteellä on jo omakielinen nimitys. Tästä hyvänä esimerkkinä on joskus kiihkeästikin kiistelty *know-how*, joka suomalaisessa kie-lenkäytössä esiintyy usein niin *taitotietona* kuin *tietotaitonakin*. Koko mielipidekiista jommankumman termin paremmuudesta toiseen nähden on keinotekoinen, sillä *know-how* voidaan osuvasti suomentaa *osaamiseksi*.

Uutta termiä ei tarvita silloinkaan, jos käsite on monelle alalle yhteinen ja jollakin näistä aloista on jo käytössä tietty termi. Ja jos termi on jo vakiintunut suomalaiseen kielenkäyttöön, on sen muuttaminen yleensä turhaa. Niinpä matkapuhelin on *matkapuhelin*, vaikka se nykyään onkin monen ainoa puhelin eli myös kotipuhelin tai työpuhelin.

Suhonen esitteli väetkokouksessa myös termien kehityskaarta, joka ei toki kuvaa kaikkien termien kehitystä, mutta antaa kuitenkin yleiskuvan nykyisen termityön työmaasta. Käsitteen nimitys saattaa aluksi olla lainasana, esimerkiksi *e-mail*, josta voi sitten esiintyä kieleen mukautettu, usein arkityylinen muoto. E-mailista puhuttaessa tällainen arkinen ja mukautettu muoto olisi *maili* tai *meili*. Kun käsitteen tunnettuus leviää, herää tarve myös omakieliseen, asiatyylisiin sopivaan termiin. E-mail kääntyi suomessa yksiselitteiseen *sähköposti*-muotoon. Kun tekniikka vanhenee tarpeeksi, myös termi voi lopulta jäädä pois käytöstä. Tällaisesta vanhentuneesta käsitteestä ja näin ollen myös termistä käy esimerkiksi *NMT*.

Chatista verkkusteluksi

Kielen ammattilaisten lisäksi uusia termejä voivat keksiä muutkin. Ammattitermejä luovat tietenkin eri aloilla toimivat ammattilaiset, ja yleiskielen termejä luodaan missä tahansa,

Kirjoittajasta:

Reetta Salmi työskenteli keväällä Sanastokeskuksessa korkeakouluharjoittelijana. Pääaineensa suomen kielen lisäksi Salmi on opiskellut Tampereen yliopistossa yrityksen taloustieteitä sekä yhteiskunnallisia aineita.

joskus tarkoituksellisesti ja joskus taas tahattomasti. Joskus termeistä järjestetään kilpailuja, joihin saa osallistua joko tietty ryhmä tai kuka tahansa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Opetushallitus ja Äidinkielen opettajain liitto esimerkiksi järjestivät viime vuonna kaikille alle 20-vuotiaille koululaisille Sanaseppo-kilpailun. Kilpailussa haettiin kahdelletoista Suomessakin jo paikkansa vakiinnuttaneelle käsitteelle suomalaisia vastineita. Kilpailun voittaneissa ehdotuksissa esimerkiksi *handsfree* kääntyi *vapuriksi*, *chat verkkusteluksi*, *cheerleader huiskuriksi* ja *innokiksi*, *machoilu urosteluksi* ja *playback lumelauluksi*.

Myös erikoiskielen termejä voidaan etsiä nimikilpailun avulla. Esimerkiksi vuoden 2001 lopussa järjestetyssä IT-viikko-lehden kilpailussa etsittiin ehdotuksia englanninkieliselle *tablet pc* -termille. Ehdotuksia toimikunta sai *lapukasta tietotaluseen* ja *taso-pc:stä tablettimikroon*. Tietotekniikan termitalkoissa *tablet pc:n* suomenkieliseksi vastineiksi päätettiin suosittelalla *paneelitietokonetta* ja *lehtiötietokonetta*.

Millainen on hyvä termi?

Uusi termi ei voi olla ihan mikä tahansa keksijänsä nokkeluutta ja mielikuvitusta ilmentävä sana. Kun uutta termiä aletaan luoda, on muutama perussääntö hyvä pitää mielessä.

Ensinnäkin hyvä termi on läpikuultava; siitä näkee päällepäin, mitä se tarkoittaa. Termin on hyvä olla myös johdonmukainen, jolloin käsitejärjestelmään näkyy jo yksittäisestä termistä. Johdonmukaisuudesta Sirpa Suhonen otti esitelmässään esimerkiksi *symmetrisen salauksen*, josta lukija tai kuuli- ja voi heti päätellä, että kyseessä on *salauksen* yksi alakäsite. Läpikuultavuuden ja johdonmukaisuuden lisäksi termi on parhaimmillaan neutraali, jolloin se ei herätä käyttötilanteissa haitallisia mielikuvia.

Hyvä termi eroaa myös muista termeistä. Esimerkiksi *autovero*, *ajoneuvovero* ja *moottoriajoneuvovero* eivät ole onnistuneita termejä siinä mielessä, että niiden voisi kuvitella olevan synonyymeja keskenään, jos ei ole asiaan paremmin perehtynyt. Hyvä termi on myös lyhyt, produktiivinen, omakielinen ja helppo ääntää, kirjoittaa ja taivuttaa.

On kuitenkin epärealistista ajatella, että kaikissa tilanteissa voitaisiin löytää käsitettä varten kaikki hyvän termin kriteerit täyttävä, täydellinen termi. Hankalaa olisi kriteereiden asettaminen tärkeysjärjestykseenkin, sillä tärkein valintakriteeri voi hyvinkin vaihdella eri käsitteiden välillä. Termien luominen on siis aina herkkää puuhaa, jossa pitäisi paitsi tuntea käsitteen alaa myös hieman ennustaa tulevaisuutta. Voihan olla, että käsitejärjestelmässä tapahtuu lyhyessäkin ajassa muutoksia, jotka voivat vaikuttaa termin käyttökelpoisuuteen.

Tämän hetken termiongelmia

Suhonen ja Kolehmainen esittelivät kevätkokouksessa pitämässään esitelmässä myös tuoreita termiongelmia tai -kysymyksiä. Kolehmainen mainitsi Kotuksen Kielitoimiston asiakkaiden tuskailevan usein yhdyssanaongelmien kanssa. Sellaiset ilmaukset kuin *lämmön säätely, hallitusten välinen* tai vaikkapa *tiedon hallinta* aiheuttavat päänvaivaa kielitietoisellekin. Nyrkkisääntönä voitaisiin pitää sitä, että yhteen mainitunkaltaiset ilmaukset kirjoitetaan silloin, jos niiden ajatellaan olevan termejä. Jos puhutaan lämmön säätelemisestä tai tiedon hallitsemisesta yleensä, sanat kirjoitetaan erilleen. Aina termimäisyyden hahmottaminen ei kuitenkaan ole helppoa.

Myös uusien tehtävänimikkeiden suomenkieliset vastineet ovat Kolehmaisen mukaan joskus tukalia. Nykyään yrityksissä on jos jonkinmoista manageria vastaamassa mistä milloinkin, ja juuri työtehtävien kirjavuuden vuoksi termiä ei voi kääntää yksiselitteisesti. Tarvitaankin yrityksen tai organisaation rakenteen ja työntekijän työtehtävien edes pintapuolista tuntemista, jotta voisi sanoa, mikä suomalainen termi milloinkin vastaisi esimerkiksi englannin *manageria*. Manager voi olla yhtä hyvin *päällikkö, johtaja* kuin *asiainhoitajakin*, ja varmas ti vielä muitakin hyviä vastineita voitaisiin löytää.

Tietotekniikan nopea kehittyminen ja sen käytön laajeneminen kaikkiin väestöryhmiin on synnyttänyt tarpeen yhteisten suomenkielisten termien luomiselle. Uudet tekniikat ja palvelut pyritään saamaan mahdollisimman nopeasti markkinoille, jolloin termityön tärkeys saatetaan unohtaa. Usein osuvaa termiä pohditaan vasta sen jälkeen, kun käsite on jo laajastikin tunnettu. Silloin tietysti on aina olemassa se mahdollisuus, että erilaiset arkiset alkuperäisestä ja -kielisestä termistä väännetyt muodot jäävät elämään pitkäksi aikaa rinnakkain suositellun, asiatyylisen termin kanssa. Näin saattaa käydä esimerkiksi Suhosen mainitsemalle *tv-sovittimelle*, jonka suomalaiset tuntevat myös nimillä *digiboksi, digipoksi* ja *dikipoksi*.

Mikä on termisuositus?

Termisuositus on jonkin terminologiaorganisaation antama suositus tietyn käsitteen asiatyyliseksi nimeksi. Suositus ei ole mikään laki, sen noudattamatta jättäminen ei ole rikollista, vaikka Suomessa on niitäkin ihmisiä, joiden mielestä väärin termien käytöstä tai väärästä ääntämisestä saisi kansalaisia sakottaakin. Termisuositus koskee aina niin sanottua virallista ja asiatyylistä kielenkäyttöä, esimerkiksi sanomalehti- tai uutistekstiä. Suomalaiset saavat siis edelleen vapaasti käyttää *tietsikkaa*, puhua *kännyyn* tai elää vaikka *susiparina*.

Termityön päämääränä ei suinkaan ole kielellisen rikkauksen karsiminen, vaan ongelmaton ja tehokas (ammatti)vies-tintä. Ja vaikka useampikin virallinen taho antaisi samoja suosituksia, ei jonkin tietyn termin vakiintuminen suuren yleisön kielenkäyttöön ole lainkaan varmaa. Loppujen lopuksi kielenkäyttäjät jokapäiväisissä toimissaan joko hyväksyvät tai hylkäävät termisuositukset. On kuitenkin tärkeää, että Suomessa on organisaatioita, joissa tehdään termityötä. Onnistunut ja tehokas termityö edesauttaa erikoisalojen kehitystä, pienentää väärinkäsityksistä koituvia kustannuksia ja edistää erilaisten sosiaaliryhmien välistä tasa-arvoa.

Mitä kortteja suomalaisilla on lompakoissaan? Vilka kort har finländarna i sina plånböcker?

Lena Jolkkonen ja Mari Suhonen

Pankit ja muut luottolaitokset myöntävät monenlaisia kortteja, mutta mitä käsitteitä oikeastaan löytyy näiden korttien taustalta? Kysymys johti Pankki- ja rahoitusalan sanastoprojektissa vilkkaaseen keskusteluun ja tavallisen kortinkäyttäjän kannalta yllättäviinkin tuloksiin. Sanastotyön tulokset esitellään oheisessa korttisanastossa.

Pankki- ja rahoitusalan sanastoprojektin periaatteiden mukaan korttisanastossakin käsitteet on määritelty suomalaisten olosuhteiden mukaan. Ruotsissa korttien käsittejärjestelmä on erilainen kuin Suomessa, joten tätä sanastoa ei voida suoraan soveltaa ruotsalaisiin oloihin. Ruotsinruotsalaisia termejä otimme mukaan ainoastaan pankkiautomaattikortti-tietueeseen.

Erikoiskieltä, yleiskieltä ja mainoskieltä

Kun aloimme analysoida korttikäsitteitä, törmäsimme melkoiseen termien ja käsitteiden sekamelskaan. Korttitermien ja käsitteiden sekavuutta aiheuttaa ainakin se, että kortteihin viitataan eri tavoin korttien parissa työskentelevien ammattilaisten kielenkäytössä, markkinoinnissa ja yleiskielessä.

Tavallinen kortinhaltija tekee yleensä eron vain pankkikortin ja luottokortin välille, jolloin termiä pankkikortti käytetään pankkiautomaattikortista ja kaikista muista maksukortteista kuin luottokortteista, ehkä jopa yhdistelmäkortteista. Markkinoinnissa taas käytetään erilaisia yleisiä tai luottolaitoskohtaisia tuotenimiä, kuten Visa Electron, MasterCard Gold, Kultakortti ja Pikaraha. Sekalaisen kielenkäytön takaa on kuitenkin löydettävissä myös tietyt yhtenäiset linjat, jotka pyrimme tuomaan esiin sanastossa.

Pankkiautomaattikortteista postikortteihin?

Yksi sanastotyön aikana keskustelua herättänyt asia oli sanaston rajaus. Pitäisikö sanaston kattaa korttityypit pankkiautomaattikortteista ja luottokortteista julkisessa liikenteessä käytettäviin matkakortteihin, kulkukortteihin ja kauppojen myöntämiin kanta-asiakaskortteihin – ja näiden lisäksi vielä postikortitkin? Sanastoon päätettiin valita ainoastaan käsitteitä, jotka liittyvät pankkien tai muiden luottolaitosten myöntämiin kortteihin ja esiintyvät yleensä luottolaitosyhteyksissä.

Vaikka sanaston rajauksesta päätettiinkin, sanastontekijöiden ongelmana oli työn alusta loppuun se, että emme pystyneet löytämään koko käsittejärjestelmälle muuta sopivaa yläkäsitettä kuin *kortti*. *Pankkikortti* tuntui spontaanisti ajateltuna luontevalta, yleiskielessähän tätä sanaa voidaan käyttää mistä tahansa pankin myöntämästä kortista. Erikoiskielisenä käsitteenä pankkikortti on kuitenkin maksukortti, johon liittyy ainoana maksukorttina *pankkikorttitakuu* eli pankin lu-paus maksaa kortinkäyttäjän kortilla maksama summa maksusaajalle aina, kun tietyt ehdot täyttyvät. Myös muun

muassa muovirahaa tai muovikorttia esitettiin yläkäsitteeksi, mutta nämä termit tuntuivat liian arkikielisiä. Tekniikan kehityksessä muovi-alku saattaa lisäksi alkaa tuntua vanhan-aikaiselta.

Kortti vai toiminto?

Korttisanastossa käsitteet on määritelty kortin toimintojen lukumäärän, toimintotyyppien, kortinhaltijan ja kortin rakenteen mukaan.

Korttikäsitteitä analysoitaessa kävi ilmi, että nykyisin useimmat kortit ovat *yhdistelmäkortteja*, joihin on yhdistetty useamman korttityypin ominaisuuksia. Yhdistelmäkortti voi toimia esimerkiksi sekä *pankkiautomaattikorttina*, *pankkikorttina*, *luottokorttina* että *rahakorttina*. Tulevaisuudessa eri toimintojen käyttäminen yhdellä kortilla näyttää käyvän vielä nykyistä monipuolisemmaksi, kun samaan korttiin tai muuhun välineeseen voidaan yhdistää mahdollisuus käyttää sekä luottolaitosten toimintoja että myös aivan toisenlaisia, esimerkiksi kunnan palveluihin liittyviä toimintoja.

Kaikki korttityypit eivät välttämättä juuri esiinny itsenäisinä kortteina vain pääasiassa yhdistelmäkortissa mahdollisuutena tiettyihin toimintoihin. Pohdimmekin mahdollisuutta määritellä käsitteet toimintoina eikä kortteina, jolloin termeinä olisivat esimerkiksi maksukortin ja rahakortin sijaan maksukorttitoiminto ja rahakorttitoiminto. Käytännössä puhutaan kuitenkin useimmiten pankkikortista, luottokortista ja rahakortista myös silloin, kun tarkoitetaan itse asiassa toimintoa. Koska korttisanasto julkaistaan termipankissa osana laajaa tietokantaa, pidimme myös termipankin käyttäjän kannalta selkeämpänä ratkaisuna määritellä käsitteet kortteina. Kun tietokannasta saa tulokseksi yksittäisen tietueen, jossa terminä on pankkikortti ja sille on selkeästi annettu ruotsinkielinen vastine, tulos on tietokannan käyttäjälle luultavasti selkeämpi kuin jos hakutuloksena olisi termi pankkikorttitoiminto.

Kommentoi korttisanastoa

Korttisanaston tekemisen eri vaiheissa saimme paljon hyviä kommentteja ja erilaisia näkökulmia korttien asiantuntijoilta, kiitos siitä heille. Vastuu sanastosta tehdyistä ratkaisuista on kuitenkin projektin johtoryhmällä.

Korttikäsitteet eivät ole yksiselitteisiä, ja tekemämme ratkaisut saattavat herättää lukijoissakin monenlaisia ajatuksia. Otamme mielellämme vastaan palautetta sanastosta. Voit lähettää palautteen sähköpostitse osoitteeseen mari.suhonen@tsk.fi tai soittaa *Mari Suhoselle* numeroon (09) 2709 1063.

Pankki- ja rahoitus-sanastoprojekti

Suomalainen pankki- ja rahoitus-sanastoprojekti käynnistyi vuoden 2001 alussa. Projektin tavoitteena on harmonisoida pankki- ja rahoitusalan termistöä ja tarjota projektissa koottu aineisto yleiseen käyttöön. Sanaston kohderyhmänä ovat pankki- ja rahoitusosalalla kielten parissa työskentelevät henkilöt, kuten kääntäjät, tiedottajat ja toimittajat.

Termistöä julkaistaan Internetissä maksuttomassa termipankissa (http://www.tsk.fi/bank/index_fi.html). Termit annetaan ensisijaisesti ruotsiksi ja suomeksi; englanninkielisiä sekä mahdollisesti tanskan- ja norjankielisiä termejä lisä-

tään projektin edetessä. Määritelmät ja selitykset on toistaiseksi annettu pääasiassa ruotsiksi. Projektia on tarkoitus jatkaa ainakin vuoden 2003 loppuun.

Bank- och finansterminologiprojektet

Bank- och finansterminologiprojektet är ett finländskt projekt som igångsattes i början av 2001. Målsättningen för projekt-et är att harmonisera och tillhandahålla bank- och finansterminologi. Målgruppen är alla som arbetar med språk på bank- och finansieringsbranschen, till exempel översättare, informatörer och journalister.

Bank- och finansterminologin publiceras i en allmänt tillgänglig termbank på Internet (<http://www.tsk.fi/bank/index.html>). Termerna tillhandahålls i första hand på svenska och finska. Engelska och möjligen danska och norska termer kommer att tilläggas i ett senare skede. Definitionerna och förklaringarna har hittills skrivits mest på svenska. Projektet kommer att fortsätta åtminstone till slutet av 2003.

1
bankautomatkort (svFI); **automatkort** (svFI);
uttagskort (svSE); **bankomatkort** (svSE)
fi pankkiautomaattikortti; automaattikortti

kort som är knutet till ett bankkonto och som används för uttag, förfrågningar, gireringar eller betalningar på bank-automater och betalautomater

Bankautomatkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

Termerna uttagskort och bankomatkort används i Sverige om kort som används endast för uttag och förfrågningar på kontantuttagsautomater.

Termen bankomatkort har av tradition inte använts i Finland, men inget hindrar att den används också i Finland parallellt med bankautomatkort och automatkort.

2
betalkort
fi maksukortti

kort som används för betalning av nyttigheter vid köp

Betalkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

3
bankkort
fi pankkikortti

betalkort som är knutet till ett bankkonto och som banken förser med *bankkortsgaranti*

Bankkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

Köp som gjorts med bankkort debiteras utan fördröjning från det bankkonto som det är knutet till.

I allmänspråket avser man med bankkort oftast ett kort som innehåller både betal- och bankautomatfunktionerna (jfr. betalkort och *bankautomatkort*).

4

bankkortsgaranti

fi pankkikorttitakuu

bankens löfte att betala betalningsbeloppet till betalningsmottagaren om vissa villkor uppfylls

5

online-betalkort

fi käteismaksukortti; online-maksukortti

betalkort som är knutet till ett bankkonto och som reserverar inköpssumman från bankkontot direkt vid inköp

Online-betalkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

6

kreditkort

fi luottokortti

betalkort som är knutet till ett skuldkonto dit betalning vid ett köp påförs

Kreditkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

7

betaltidskort; kort med betalningstid

fi maksuaikakortti

kreditkort vars inköpssumma kortinnehavaren inte betalar ränta på

Betaltidskortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

Man betalar tillbaka hela den kredit som är tagen med betaltidskort varje gång man får räkningen.

8

universalkreditkort; universellt kreditkort; allmänskreditkort

fi yleisluottokortti

kreditkort som beviljas av ett kreditkorts- eller finansieringsföretag och som kan användas i alla företag som godkänner kortet

Universalkreditkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

9

specialkreditkort

fi erityisluottokortti

kreditkort som beviljas av en affärskedja och som kan användas endast inom kedjan

Universalkreditkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

10

kontantkort

fi rahakortti; ei: käteiskortti

betalkort som laddas till visst värde i förväg

Kontantkortets funktion kan kombineras med andra korts funktioner på ett och samma fysiska kort (jfr. *kombinationskort*).

Kontantkortet kan laddas till visst värde till exempel från ett bankkonto eller mot kontanter.

Med termerna **elektronisk plånbok** och **elektronisk portmonnä** (på finska: **sähköinen kukkaro** och **sähköinen lompakko**) kan avses kontantkort, men dessa termer kan även användas om vidare begrepp.

11

kombinationskort; kombikort <bank>

fi yhdistelmäkortti <pankki>

kort som innehåller flera funktioner

Ofta benämns kombinationskortet enligt den huvudsakliga kortfunktionen, till exempel ett kort som i allmänspråket kallas *bankkort* kan även innehålla ett *kontantkort*. Ett vanligt kombinationskort är en kombination av bank- och *kreditkortet*. Bankerna marknadsför vissa kombinationer under produktnamn, såsom MasterCard Gold och Kultakortti Visa.

12

parallellkort; extrakort; tilläggskort

fi rinnakkaiskortti; lisäkortti

kort som beviljas någon annan än den primära kortinnehavaren

13

smarkort

fi toimikortti; älykortti

kort med mikroprocessor och minne

14

EMV

fi EMV

standard vars syfte är att *betalkort* med magnetremsa ersätts med *smarkort* i hela världen

Förkortningen EMV kommer från Europay, MasterCard och Visa som tillsammans har utvecklat standarden.

15

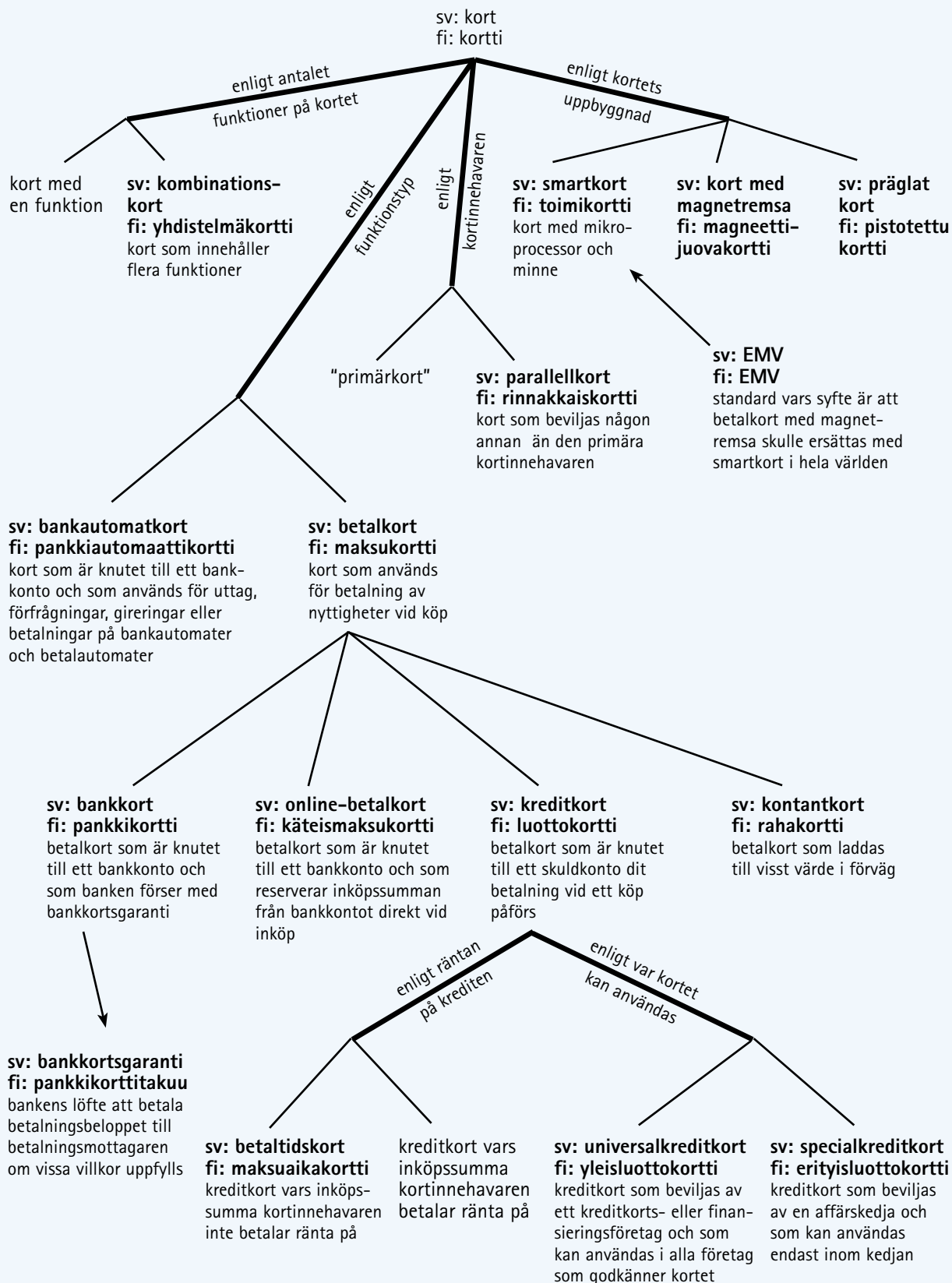
kort med magnetremsa

fi magneettijuovakortti

16

präglat kort

fi pistotettu kortti

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim on koko olemassaolonsa ajan luonut ja kehittänyt lääketieteen suomen kieltä. Duodecimilla on pitkät perinteet sanastojen ja sanakirjojen toimitustyössä. Seura perustettiin pitkälti juuri lääketieteen suomen kielen ja suomenkielisen sanaston luomiseksi ja kehittämiseksi vuonna 1881. Ensimmäisinä vuosina sanastotyö oli seuran keskeisiä toimintamuotoja, ja sen tuloksena ilmestyi useina, toinen toistaan laajempina painoksina *Duodecim*in *Sanaluettelo Suomen lääkäreille* -niminen teos.

Ensimmäiset lääketieteelliset sanakirjat tukeutuivat ruotsin kieleen tarjoten suomenkieliset vastineet ruotsinkielisille termeille. Seuran 40-vuotisjuhlan kunniaksi ilmestyneessä *Lääketieteellinen Sanasto* -teoksessa ruotsin hakusanojen tilalle tulivat saksa ja latina. Sotien jälkeen ilmestyneessä *Niilo Pesosen ja Eero Pontevan* toimittamassa *Lääketieteen sanakirjassa* hakusanakielenä oli lisäksi jo englantikin. Tästä moneen kertaan uudistetusta, edelleen saatavana olevasta sanakirjasta on tullut klassikko, jota ovat käyttäneet paljon myös muut kuin lääkärit.

Duodecim-seuran pitkät sanakirjaperinteet

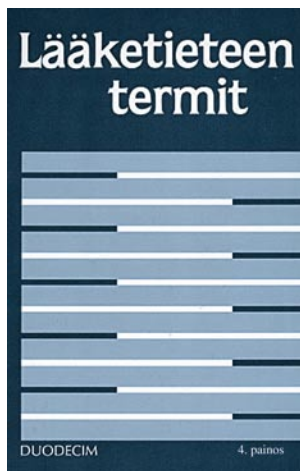
1980-luvun puolivälissä Duodecim-seura päätti laatia sanakirjan, jossa olisivat mukana myös lääketieteen termien selitykset. Selittävän sanakirjan varsinaiseen toimitustyöhön Duodecim-seuran lääketieteen sanastolautakunta pääsi keväällä 1988. Suurhankkeen tuloksena syntyneen *Lääketieteen termit* -teoksen ensimmäinen painos tuli kaappoihin vuonna 1992, jonka jälkeen teoksesta on ilmestynyt kolme uudempaa painosta vuosina 1997, 1999 ja 2002.

Kirja on painos painokselta uusiutunut ja laajentunut – ensimmäisessä painoksessa hakemistosivuja oli yli 450 ja neljännessä painoksessa sivujen määrä on jo lähes kaksinkertainen. Tuoreimmassa painoksessa päähakusanoja on noin 22500 ja alihakusanoja noin 14600.

Lääketieteen sanastolautakunnassa on kymmenkunta asiantuntijaa, noin puolet lääkäreitä ja puolet suomen kielen asiantuntijoita. Lautakunnan puheenjohtajana toimii nykyään *Tero Kivelä* ja sanakirjan päätoimittajana *Walter Nienstedt*. Sanakirjan toimitustyö on jatkuva. Kunkin painoksen ilmestyttyä on uuden valmistelu aloitettu ilman katkosta.

Kirjoittajasta:

Walter Nienstedt (LKT) on kirjoittanut fysiologian ja anatomian oppikirjoja sekä yleistajuisia lääketieteellisiä tekstejä vuodesta 1968 (freelancer vuodesta 1993). Duodecim

Lääketieteen termit.
Toim. Walter Nienstedt.
Duodecim, Jyväskylä 2002.
910 s.
4., uudistettu painos.
ISBN 951-656-091-1.

Teoksen normaalihinta on noin 110 euroa. Duodecim jäsenille teos maksaa 81 euroa ja opiskelijajäsenille 65 euroa.

Suomi lääketieteen kielenä

Suomenkielisten ilmausten vakiintuneisuus lääketieteessä vaihtelee suuresti. Tämä on osaltaan hankaloittanut sanakirjan hakusanojen valintaa. Vakiintuneet suomenkieliset nimitykset käyvät sitä harvinaisemmiksi, mitä yksityiskohtaisemmista anatomisista, diagnostisista tms. termeistä on kyse.

Lääketieteen termit -teoksen päähakusanat ovat yleensä suomea, joko omakieliseen ainekseen perustuvia (esim. *polvinivel*) tai asultaan suomalaistettuja vierasperäisiä ilmauksia (esim. *peristalttinen*). Sääntöä ei kuitenkaan ole voitu noudattaa ilman poikkeuksia, sillä monet käsitteet ovat ammattikunnalle tuttuja vain joko latinaksi (osa anatomian nimityksiä) tai englanniksi (monet uudet taudit).

Uudet käsitteet, kuten uudet sairaudet, nimetään nykyään yleensä englannin kielellä (esim. *SARS* eli *severe acute respiratory syndrome*). Englanninkielinen termi onkin usein aluksi valittava päähakusanaksi omakielisen termin puuttuessa. Siinä asemassa se voi pysyä pitkäänkin, ellei kätevää ja hyväksyttävää suomennosta nopeasti keksitä. Esimerkkinä mainittakoon englanninkielinen ilmaus *acting out*, joka kuvaa tiedostamattoman yllykkeen purkautumista ja ilmenemistä (motorisena) toimintana (yleensä hoitotilanteen ulkopuolella) siten, etteivät yllyke ja siihen liittyvä tunne tule tietoisiksi.

Teoksen suomen kielen osuutta on kasvatettu vähitellen. Aluksi on vieraskielisen nimityksen oheen tuotu suomalainen vastine. Seuraavassa painoksessa se on ehkä jo muutettu päähakusanaksi. Kirjan lopussa olevaa englantisuomi-sanastoa käyttämällä hakusanan löytävät nekin, jotka edelleen etsivät sitä vieraskielisen nimityksen kohdalta.

Vanha lääketieteen pääkieli latina on hiljalleen menettämässä asemaansa. Sitä ei juuri käytetä instrumenttien tai uusien laboratoriomenetelmien nimissä eikä myöskään hiljattain keksittyjen (englanniksi nimettyjen) sairauksien nimissä. Latinaa käytetään kuitenkin edelleen runsaasti muun muassa anatomian alueella. *Terminologia Anatomica* (Federative Committee on Anatomical Terminology, 1998) on nimennyt pienetkin ihmiselimistön yksityiskohdat latinaksi. Lisäksi latinaa käytetään edelleen runsaasti "vanhojen" tautien nimissä.

Latinaa tarvitaan sitä enemmän, mitä yksityiskohtaisemmista termeistä on kyse. Jokin pieni anatominen rakenne voi olla tärkeä vain muutamalle suomalaiselle tutkijalle, joten useimmat keskustelukumppanit ovat ulkomailla. Tällöin on luontevaa käyttää latinaista nimeä. Suomalainen nimi on useinkin vakiintumaton tai se saattaa kokonaan puuttua. Kirjassa onkin useita sekasikiöiltä vaikuttavia hakusanoja, joissa päähakusana on suomea ja alihakusanat latinaa (ks. vieriestä esimerkkiä hakusanasta *nivel*).

Toisinaan latinalainen muoto voi myös olla päähakusana. Esimerkkinä voisi olla vaikkapa hakusana *corpus*. Sen korvaaminen suomalaisella päähakusanalla olisi vaikeaa siksi, että sana käännetään suomeksi ainakin kuudella eri tavalla.

Sana-artikkelin rakenne

Yhdeksi kappaleeksi kirjoitetun päähakusana-artikkelin jälkeen tulee monissa tapauksissa alihakusanoja, joiden luku vaihtelee yhdestä useihin satoihin. Alihakusanoja on erityisesti anatomisessa nimistössä sekä useiden tautien alamuotoja esiteltäessä. Alihakusanaksi sanakirjassa on yleensä otettu latinankielinen sana, josta annetaan vastaavat suomenkieliset tai suomalaistetut nimitykset.

Sanojen valinnassa on pääosin seurattu yleistä suoma-laista lääketieteellistä käytäntöä. Kirjan liiallisen paisumisen välttämiseksi henkilönnimiä on otettu hakusanoiksi vain niukasti. Samoin on jouduttu rajoittamaan lyhenteiden mukaan ottamista niin, että vain tavallisimmat lyhenteet ovat mukana. Myös uudissanojen kohdalla on käytetty tarkkaa harkintaa. Sanastolautakunnan kokouksissa on mietitty usein uusia suomenkielisiä vastineita, mutta niitä on otettu sanakirjaan varovaisesti. Uudissanojen pohjana ovat paljolti olleet sanakirjan käyttäjiltä tulleet ehdotukset. Myös Duodecim-lehden sanakilpailuissa vuodesta 1991 lähtien palkittuja ni-mityksiä on otettu mukaan, esimerkiksi *solunsalpaaja* (sy-tostaatti) ja *vilkeuni* (REM-uni).

Sanakirjan sana-artikkeli sisältää seuraavat osat, joista yksi tai useampi saattaa puuttua: Yleensä suomenkielisiä päähakusanaa seuraavat latinan-, englannin- ja ruotsinkieliset vastineet. Seuraavaksi on monista vierasperäisistä hakusanoista annettu etymologisia tietoja; kuitenkin esimerkiksi suffiksien etymologia on jätetty merkitsemättä. Toisinaan on syytä mainita ne lääketieteen tai muun tieteen erikois-alat, joihin sana liittyy. Seuraavaksi esitetään mahdolliset päähakusanan synonyymit ja pystyviivan jälkeen hakusanan lyhyt (yhden virkkeen pituinen) määritelmä tai selitys. Lopussa on mahdollisia viittauksia muihin hakusanoihin.

likenoidi(nen) *lichenoides* la, ***lichenoid*** e, ***likenoid*** r (< *leikhen* kr jäkälä + *eidōs* kr ulkonäkö) jäkälän tai jäkälätaudin kaltainen, punajäkälää muistuttava

nivel *articulatio, junctura synovialis, diarthrosis* la, ***synovial joint, diarthrosis*** e, ***led -en*** r diartroosi | kahden luun välinen liikkeitä salliva liitos, jolle on ominaista kummassakin luussa oleva rustoinen nivelpinta ja luusta toiseen ulottuva umpinainen, nivelvoidetta erittävä nivel pussi; vrt. liitos², artus, articulus, artikkulaatio; ks. myös tasonivel, lieriönivel, kiertonivel, sarananivel, satulanivel, munamainen nivel, pallonivel ***articulatio acromioclavicularis*** ks. olkalisäke-solisluunivel

a. atlantoaxialis lateralis ulompi kannattaja-kier-tonikamanivel | kannattajanikaman sivuosan alapinnan ja kiertonikaman yläpinnan välinen parillinen nivel

a. atlantoaxialis mediana keskimäinen kannattaja-kier-tonikamanivel | kannattajanikaman ja sen poikkisiteen (ligamentum transversum atlantis) sekä kiertonikaman hampaan välinen nivel, jossa tapahtuu (suureksi osaksi) pään kierto liike

a. atlantooccipitalis ylempi niskanivel | takaraivo-luun kahden nivelnastan ja kannattajanikaman yläpinnan kahden nivelkuopan välinen parillinen nivel, jossa tapahtuu (suureksi osaksi) pään nyök-käysliike

plakki *plaque* e, ***plack -et*** mon. ***plack*** r (< *plaque* ra levy) **1. anat.** Peyerin levy | sykkyräsuolen limakalvos-sa normaalisti esiintyviä → imukerässikermiä; **2. patol.** taudin aiheuttamia kovia kudostumia, esim. keuhkopussilevyt asbestoosin yhteydessä, Alzheimerin taudille ominaiset muodostumat aivoissa ja ateroskleroosille ominaiset valtimoiden kovettumat (ateroomaplaakit); **3. ihot.** ympäristöstään kohoava ihoalue, etenkin kuiva, karhea ja hilseilevä läiskä; **4. hammasl.** hampaiden pintaa peittävä lähinnä bakteerimassasta muodostunut pehmeä vaalea kalvo; vrt. pellikkeli

Esimerkkejä kirjan sana-artikkeleista.

Sosiaalityön sanasto – yleispäteviä määritelmiä arvosidonnaisista käsitteistä?

Mari Suhonen

18

Sosiaalityöhön liittyvän käsitteistön epäselvyys on tiedostettu pitkään. Sosiaalityön luokitteluhankkeen yhteydessä *Sirpa Kuusisto-Niemi* ja *Salme Kallinen-Kräkin* Stakesista tarttuivat ongelmaan, ja alkoivat yhteistyössä Sanastokeskuksen kanssa etsiä ratkaisuja tiettyjen peruskäsitteiden epäselvyyksiin sanastotyön menetelmin – syntyi Sosiaalityön sanasto.

Sosiaalityön sanaston erityispiirteitä

Sosiaalityön sanastossa haasteet liittyivät pääasiassa käsitteiden määrittelyyn. Sanastoa tehtäessä terminalinnoista keskusteltiin jonkin verran, mutta pääosa työhön kuluneesta ajasta käytettiin käsitejärjestelmien hahmottamiseen ja sopivien määritelmien pohtimiseen yksittäisille käsitteille. Terminologin kannalta määritelmien laatiminen sosiaalityön käsitteille oli mielestäni hankalaa toisaalta siksi, että termien ulkoasu muistuttaa yleiskieltä ja toisaalta siksi, että käsitteet ovat peruskäsitteitä ja lisäksi abstrakteja ja arvosidonnaisia.

Sosiaalityöhön liittyvät käsitteet tuntuvat termien perusteella hyvin yleiskielisiltä ”jokamiehen käsitteiltä”, olivatpa ne sitten yleisivistyksen perusteella tuttuja tai sellaisia joihin ei ole aikaisemmin törmännyt. Termien hämäävän yleiskielinen asu saattaa terminologin työskentelyssä vaikuttaa esimerkiksi määrittelyä kaipaavien käsitteiden tunnistamiseen: termiä ei aina havaitse termiksi, koska se vaikuttaa itsestään selvältä. Sosiaalityön sanastossa tällaisia termejä ovat esimerkiksi *sosiaalityön kohde* ja *sosiaalityön arviointi*.

Peruskäsitteiden määrittelemineen on usein vaikeaa esimerkiksi siksi, että niihin viittaavia termejä käytetään yleensä paljon sekä erikoiskielissä että yleiskielessä useissa yhteyksissä. Tällöin termin taustalla olevan käsitteen sisällön rajat hämärtyvät ja käsite voidaan määritellä hyvin eri tavoin eri näkökulmista katsottuna.

Yhteiskuntatieteellisen alan käsitteet ovat yleensä hyvin abstrakteja ja ihmiset ymmärtävät ne hyvinkin eri tavoin omista lähtökohdistaan. Eräs sosiaalityön asiantuntija totesi, että erityisesti sosiaalityön käsitteet ovat niin sidottuja arvoihin, että niitä on vaikea määritellä kaikkien hyväksymällä tavalla. Arvot myös muuttuvat, ja silloin käsitteiden määritelmätkin muuttuvat.

Sosiaalityön määritelmiä tehtäessä pohdin usein, miten voidaan tehdä mahdollisimman yleispätevä, kaikkia käsitteen alaan kuuluvia tarkoitteita kuvaava määritelmä käsitteelle, joka on tiiviisti sidoksissa yksilön arvoihin ja arvostuksiin? Täsmäntyyppisessä sanastossa erityisen tärkeää tuntuu ole-

Sosiaalityön sanasto ja siihen liittyvät käsittekaaviot on julkaistu Stakesin www-sivustolla osoitteessa <http://www.stakes.fi/oske/terminologia/sanastot/>.

van tietyn näkökulman valinta, josta määritelmät kirjoitetaan. Määritelmää täydentävissä huomautuksissa voidaan kertoa tarpeellisiksi katsotut lisätiedot ja esitellä mahdollisesti muita olennaisia näkökulmia käsitteeseen.

Sosiaalityön sanaston käsitteitä

Valmiissa Sosiaalityön sanastossa käsitteet on jaettu neljään ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä on käsitteitä, jotka liittyvät niihin syihin, joiden vuoksi sosiaalityötä ja sosiaalialan työtä yleensä tarvitaan. Toisessa ryhmässä on kartoitettu erilaisia yhteiskunnan tarjoamia ratkaisuja yksilöiden ja yhteisöjen sosiaalisista ongelmista johtuviin vaikeuksiin. Kolmannessa ryhmässä tarkastellaan sosiaalityön menetelmiä ja välineitä. Neljännessä ryhmässä esitetään sosiaalityön arviointiin liittyviä käsitteitä.

Sosiaalityön sanaston 25 termitietueesta sana sosiaalinen tai muoto sosiaali- esiintyy 21:ssä ensisijaisessa termissä ja 3 synonyymissä. Mutta mitä *sosiaalinen* oikeastaan tarkoittaa? Kun käsitettä alettiin analysoida tarkemmin, kävi selväksi, että sosiaalista käytetään niin monella tavalla eri yhteyksissä, ettei sitä kannata määritellä. Sen sijaan päätettiin kuvailla termin sosiaalinen merkityksiä erilaisissa yhteyksissä ja erityisesti sosiaalityön ja sosiaalisen työn näkökulmasta.

sosiaalinen

Yleisesti termillä sosiaalinen voidaan sosiaalialalla kuvata jotain yhteiskunnallista tai yhteisöllistä, yhteiskuntaan tai yhteisöihin sopeutuvaa tai ihmisen ja yhteisön vuorovaikutussuhteisiin liittyvää.

Erityisesti sosiaalityön (1) ja sosiaalisen työn näkökulmasta sosiaalinen tarkoittaa lisäksi yhteiskunnallisten epäkohtien ehkäisemiseen ja korjaamiseen liittyvää, varsinkin heikossa asemassa olevien auttamiseen tähtäävää ja heidän elämänhallinnan taitoihinsa liittyvää.

Sosiaalityön sanastossa käsitteet määritellään yhteiskunnan tai yhteisön ja yksilön välisten suhteiden näkökulmasta. Näkökulman valinta vaikutti esimerkiksi käsitteiden *sosiaalinen ongelma* ja *sosiaaliala* määrittelyyn.

Käytännössä sosiaalisella ongelmalla voidaan viitata sekä yksilön ja yhteisön välisessä suhteessa olevaan ongelmaan että yksilön ongelmaan. Valitun näkökulman mukaan sanastossa päädyttiin määrittelemään sosiaalinen ongelma ainoastaan yksilön ja yhteisön välisessä suhteessa esiintyväksi ilmiöksi.

sosiaalinen ongelma

Yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen liittyvä yhteiskunnassa vallitsevien arvojen tai normien vastainen ilmiö, jota esiintyy suhteellisen paljon ja jolla on merkittävä vaikutus yhteiskunnassa

Sosiaalisiksi ongelmiksi käsitetään erilaisia ilmiöitä eri aikakausina. Sosiaalinen ongelma voi olla esimerkiksi köyhyys, työttömyys tai päihdeiden käyttö.

Sosiaaliset ongelmat heikentävät sosiaalista toimintakykyä.

Sosiaaliala oli yksi sanaston hankalimmista käsitteistä, koska käsite on melko uusi ja sen sisältö vakiintumaton. Käsitettä analysoidessa lähettiin liikkeelle pohtimalla, mitä aloja tai toimintoja siihen kuuluu. Koostumussuhteisiin perustuva määrittely ei kuitenkaan toiminut, koska osoittautui mahdottomaksi luetella, mistä sosiaaliala koostuu sosiaalityön ja sosiaalihuollon lisäksi. Lopullisessa määritelmässä sosiaaliala kuvataan melko laajasti tiettyihin ilmiöihin keskittyneeksi erikoisalaksi. Lisäksi kerrotaan minkätyyppisinä aloina sosiaalialaa voidaan tarkastella. Näin sosiaalialan määritelmään on tiivistetty sanaston näkökulma, ja se toimii yhdistävänä tekijänä sanaston muiden käsitteiden välillä (ks. alla oleva käsitejärjestelmäkaavio).

sosiaaliala

erikoisala, joka on keskittynyt yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan välisissä suhteissa esiintyviin ilmiöihin

Sosiaalialaa voidaan tarkastella toimialana tai tutkimus-, kehittämis- ja koulutusalanana.

Sosiaalialan määritelmä ei ehkä tyydytä tilanteissa, joissa halutaan sitoa sosiaaliala tarkasti tiettyihin toimintoihin tai tiettyyn koulutukseen. Määritelmä ja huomatus kuitenkin kertovat käsitteen tämänhetkisestä laajuudesta ja sen erilaisista käyttöyhteyksistä, mikä on olennaista tässä sanastossa.

Itse *sosiaalityö*-käsitteen määrittelemisestä keskusteltiin useissa kokouksissa. Aikaisemmin sosiaalityö on määritelty muun muassa seuraavasti:

ammattillinen työ, jonka tarkoituksena on edistää sosiaalista hyvinvointia ja ehkäistä, vähentää tai poistaa yksilöiden ja yhteisöjen sosiaalisia ongelmia

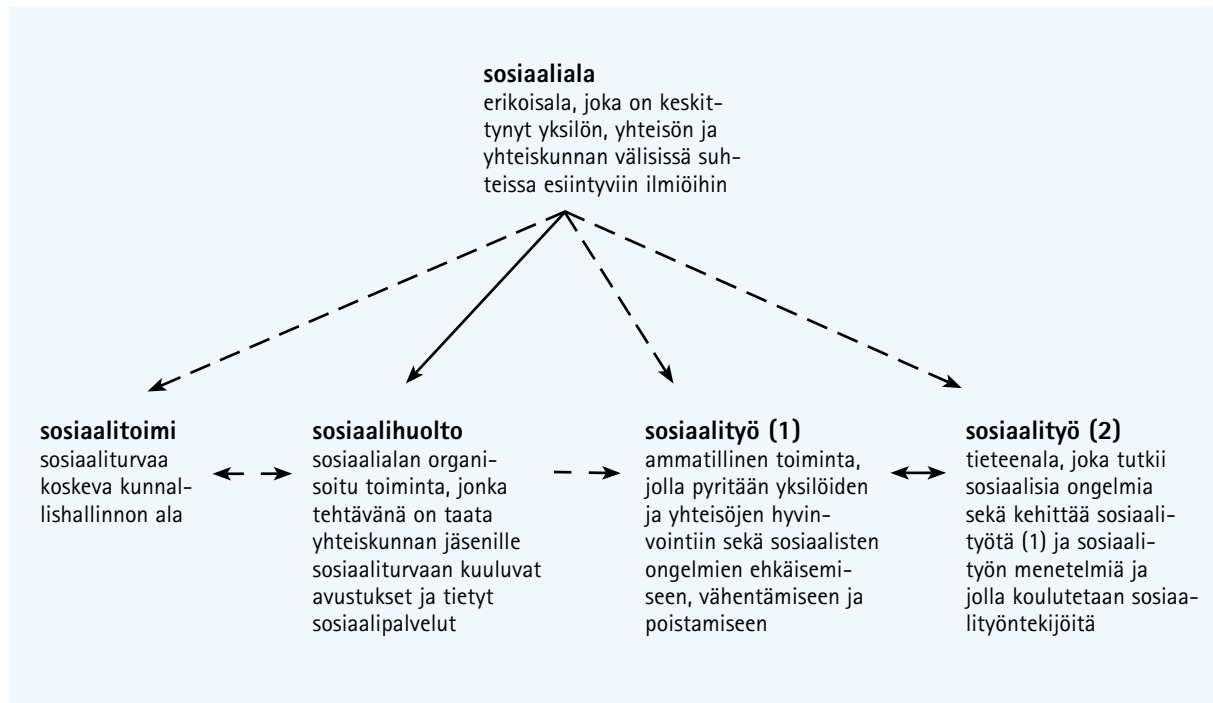
[Lähde: Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjasanasto]

ammattillinen työ, jonka tarkoituksena on ehkäistä, vähentää tai poistaa sosiaalisia ongelmia

[Lähde: Sosiaaliturvan sanasto]

Aikaisempiin määritelmiin ei oltu aivan tyytyväisiä, koska niistä puuttui näkökulma sosiaalityöstä asiakkaan elämän muuttamisena, johon asiakas itsekin osallistuu. Lisäksi sanastossa haluttiin tuoda esiin termin sosiaalityö käyttö tieteenalan nimityksenä.

Monien määritelmäluonnosten jälkeen päädyttiin siihen, että termillä sosiaalityö viitataan kahteen eri käsitteeseen: sosiaalityöhön ammatillisena toimintana sekä sosiaalityöhön tieteenalanana. Sosiaalityö ammatillisena toimintana määriteltiin lopulta aikaisempien määritelmien tapaan, yläkäsite am-

matillinen työ vain vaihdettiin väljemmäksi ammatilliseksi toiminnaksi. Sosiaalityön tavoitteita ja eri tasoilla tehtävän sosiaalityön piirteitä tuotiin esiin huomautusteksteissä. Huomautukseksi lisättiin myös International Federation of Social Workersin sosiaalityön määritelmä.

sosiaalityö (1)

ammattillinen toiminta, jolla pyritään yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin sekä sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen, vähentämiseen ja poistamiseen

Asiakastasolla sosiaalityö (1) on prosessi, joka lähtee liikkeelle asiakkaan kanssa yhdessä tehdystä tilanneselvityksestä ja sen pohjalta laaditusta tehtävä- ja tavoitesuunnitelmasta. Tavoitteiden saavuttamiseksi sosiaalityön ammattihenkilö käyttää erilaisia sosiaalityön menetelmiä. Sosiaalityössä (1) pyritään muuttamaan asiakkaan elämää yhteistyössä asiakkaan kanssa. Asiakas tarvitsee elämäntilanteensa muuttamiseen sosiaalista toimintakykyä.

Yhteisön ja yhteiskunnan tasolla sosiaalityö (1) on vaikuttamista hyvinvointia koskevaan päätöksentekoon.

Sosiaalityötä (1) tehdään julkisella sektorilla muun muassa sosiaalihuollossa, terveydenhuollossa, opetus- ja kasvatustoimissa, vankeinhoidossa, puolustusvoimissa sekä poliisitoimissa. Sosiaalityötä (1) tehdään lisäksi yksityisellä sektorilla muun muassa sosiaali- ja terveysalan järjestöissä.

International Federation of Social Workers (IFSW) määrittelee sosiaalityön (1) seuraavasti: The social work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilising theories of human behaviour and social systems, social work intervenes at the points where people interact with their environments. Principles of human rights and social justice are fundamental to social work.

sosiaalityö (2)

tieteenala, joka tutkii sosiaalisia ongelmia sekä kehittää sosiaalityötä (1) ja sosiaalityön menetelmiä ja jolla koulutetaan sosiaalityöntekijöitä

Sanastotyön tulos

Sosiaalityön sanastoa tehtiin sanaston laajuuteen nähden melko pitkään. Käsitteiden luonteen vuoksi käsitejärjestelmien ja määritelmien muokkaus vei aikaa. Tuloksena syntyi perussanasto, jota on tarpeen vaatiessa hyvä lähtöä laajentamaan moneen suuntaan. Valmis sanasto on toivon mukaan hyödyksi ainakin sosiaalialan tutkijoille, opettajille ja opiskelijoille.

Tämäkertaisessa Termiharavassa tarkastellaan jo monille tuttuja tekniikan termejä, jotka kuitenkin kirjoitus- ja äänne-asultaan saattavat tuntua suomalaisesta vierailta. Mutta millä nimellä näitä "ulkomaankielisiä" teknisiä keksintöjä sitten voitaisiin kutsua? Ja millä perusteella käsitteelle valittaisiin hyvä omakielinen termi?

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Opetushallitus ja Äidinkielen opettajain liitto järjestivät alle 20-vuotiaille koululaisille viime vuonna Elias Lönnrotin juhlavuoden kunniaksi Sanaseppo-kilpailun, jonka tarkoituksena oli etsiä joillekin Suomessa jo käytössä oleville termeille suomenkielisiä vastineita. Kilpailun järjestäjien asiantuntijoista koostunut raati valitsi voittajat, jotka olivat iältään 7–18-vuotiaita. Osallistuneissa ja voittaneissakin oli niin yksittäisiä oppilaita kuin kokonaisia koululuokkiakin.

Termiharava poimi kilpailusta tekniikkaan liittyvät termit ja esittelee ne sekä kertoo, mitä suomalaiset, kilpailuun osallistuneet koululaiset ovat ehdottaneet termien suomenkieliksi vastineiksi.

– VERKKUSTELU

Kahden tai useamman käyttäjän tosiaikaisesta viestien vaihdosta käytetään arkikielessä melko yleisesti ilmausta *chat-taus* tai *chattaily*. Asiatyyliseen viestintään Sanastokeskus suosittelee käytettäväksi termiä *verkkokeskustelu* tai *päätokeskustelu*. Ilmaus *chat* tulee englannin kielestä ja on vakiintunut useisiin kieliin sellaisenaan tai hieman mukautettuna. Esimerkiksi ruotsin kielessä termi esiintyy muodossa *chatt* tai *tjatt*.

Sanaseppo-kilpailussa englanninkielinen chat sai kymmeniä suomenkielisiä vastineita. Osa ehdotuksista perustui verkkokeskustelun oletettuun tavoitteeseen (*deittipalsta*, *pokauskanava*), osa käyttäjien oletettuihin ominaisuuksiin (*nörtistö*, *noulaifmestailu*), osa verkkokeskustelun yhteisölliseen perspektiiviin (*ryhmiö*, *puhepiiri*), osa keskustelukanavan funktionaaliseen puoleen (*jutuke*, *näppirupatus*, *jutskaamo*, *hölökki*) ja osa puolestaan englanninkielisen termin kieliasuun (*sätti*, *tsätti*). Kilpailun tuomaristo valitsi parhaaksi ehdotukseksi *verkkustelun*, jossa yhdistyvät chatin olennaiset piirteet; verkko ja keskustelu.

– DEVALEVY JA DEVARI

DVD-levy on optisesti luettava levy, joka tallennuskapasiteettinsa ansiosta soveltuu esimerkiksi elokuvien tallennukseen. Englannissa DVD-levystä käytetään joko lyhennettä *DVD* tai termiä *digital versatile disc*.

Sanaseppo-kilpailussa pyydettiin keksimään *DVD-levylle* uusia vastineita. Elokuvien kiinteä liittyminen ajatuksen tasolla DVD-levyihin oli nähtävissä esimerkiksi termiehdotuksissa *leffalevy*, *elokuvalevy*, *filmikiekko* ja *kinolevy*. Jotkut kilpailuun osallistuneet ovat ehdotuksissaan halunneet tuoda esiin DVD-levyn roolin kotitalouksissa perinteisten VHS-videokasettien syrjäyttäjänä. Tällaisia ehdotuksia olivat muun muassa *videoromppu* ja *pikkuvideo*. Kuten muissakin termiehdotuksissa, englanninkielistä alkumuotoa on pidetty DVD-levynkin

kohdalla ehdotuksen lähtökohtana useissa tapauksissa, joita edustavat ehdotukset *deppe* ja *devislevy*. Kilpailun tuomaristo piti eniten ehdotuksesta *devalevy*, joka sopinee suomalaiseen suuhun ikään ja murretaustaan katsomatta.

Myös *DVD-soittimelle* pyydettiin keksimään uusia oma-kielisiä vastineita. DVD-soitin on laite, jolla katsellaan DVD-levyjä. DVD-soitin kytketään yleensä televisioon ja muuhun äänentoistolaitteistoon, jolloin DVD-levyiltä tuleva ääni kuuluu monikanavamuodossa ja näin saadaan kotiin elokuvateatterin kaltainen ympäristö. DVD-soittimet soittavat yleensä myös CD-levyjä.

Monista kilpailuun tulleista termiehdotuksista on selvästi nähtävissä ajatus DVD:stä nimenomaan viihdevälineenä. Tällaiseen viihdekäyttöön ajatusta suuntaavia termejä olivat kilpailussa muun muassa *leffasoitin*, *levyelokuvakone*, *miniteatteri*, *viihdekone* ja *vilmittin*. DVD:n tulevaisuutta on kuitenkin vaikea ennustaa luotettavasti, minkä vuoksi vain viiheelliseen käyttöön viittaavat termit saattaisivat pianikin olla vanhentuneita tai ainakin epätarkkoja. Osa sanakilpailun ehdotuksista pyrki ilmentämään DVD-soittimen toimintaperiaatteita; *kuvamusikkisoitin*, *levynäytin*, *digitaalivideo* ja *tietokonevideo*.

Myös DVD-soittimen kohdalla osa ehdotuksista kytkeytyy englanninkieliseen termiin ja pyrkii suomalaistamaan sitä. Tällaisia termejä ovat esimerkiksi *dave*, *devis* ja *TeeVeeTee*. Kilpailun lautakunta valitsi suosikkinsa näistä englantia heijastavista ehdotuksista ja päätyi pitämään kaikkein parhaimpana ehdotuksena *devaria*, joka muistuttaa paljon suomessa jo pidemmän aikaa käytettyjä *divaria* ja *levaria*.

– VAPURI

Handsfree-järjestelmät tulivat uuden lainsäädännön myötä jokaisen autoilijan tietoisuuteen. Periaatteessahan *handsfree* tarkoittaa toimintoa, jonka avulla matkapuhelinta voidaan käyttää kaiutinpuhelimenä ja joka näin ollen vapauttaa kuljettajan kätet puhelimen pitelystä auton ajamiseen. Kaupasta ei kuitenkaan voi ostaa toimintoja, sieltä pitäisi ostaa laite, jolla handsfree-toiminto mahdollistuisi. Tästä onkin aiheutunut paljon päänvaivaa, sillä varsinaisia handsfree-laitteita on erilaisia, eikä niihin näin ollen ole helppo viitata samalla termillä. Laissa hyväksytyt laitteita ovat esimerkiksi nappikuuloke, sankamallinen kuuloke, langaton bluetooth-kuuloke sekä kiinteä autosarja. Autoilijoita velvoittava laki ei kuitenkaan määrittele handsfree-laitteiden ominaisuuksia, sillä tekniikka kehittyi nopeasti ja markkinoille saadaan uudenlaisia tuotteita jatkuvasti.

Handsfree-ilmaus sai kilpailussa koululaisilta useita termiehdotuksia. Osa oli selvästi nimityksiä toiminnolle; *käsiloma*, *epäkädetin*, *käsväpsi*, *luuriton*, *irtio* ja *vapautin*. Osassa termiehdotuksia nimitystä tarjottiin puolestaan itse laitteelle, joka mahdollistaa handsfree-toiminnon. Tällaisia ehdotuksia olivat muun muassa *höpinäjohto*, *mafianappi*, *miniluuri*, *nappikuuloke*, *nappis*, *korvamikki*, *piuhaluuri* ja *ääninappi*. Kilpailun voittajaksi valittiin termiehdotus *vapuri*, joka on johdettu oivallisesti vapauttaa-sanasta. Sanan ehdottajat ovat kilpailun nuorimmat voittajat, vain 7–8-vuotiaat Toivalan ala-asteen 1–2B-luokkalaiset.

– LUMELAULU

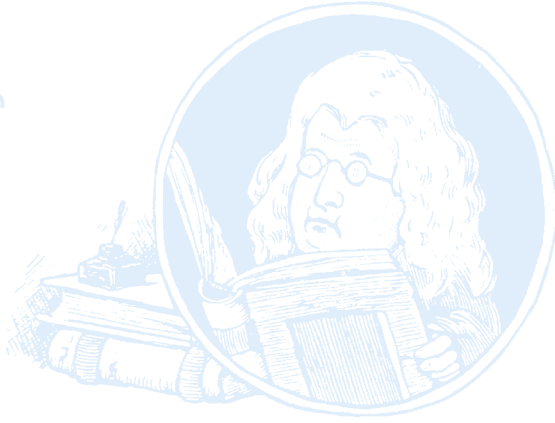
Suomen kielessä sellaisenaan käytettävä englannin *playback* tarkoittaa äänen- ja kuvantoistolaitteessa toistoa ja laajemmassa merkityksessään erityistä musiikinesittämistä, jossa esimerkiksi konsertissa soitetaan etukäteen tallennettua musiikkia ja artistit esittävät tuottavansa musiikin kyseisellä hetkellä. Kilpailuun osallistuneet koululaiset olivat tarttuneet jälkimmäiseen merkitykseen usein tunteenomaisesti, ja termiehdotuksista onkin luettavissa selvää arvottamista; *huijauslaulu*, *linsalaulu*, *mukalaulu*, *vilunkisoitto*, *vippasnäytös*. Myös neutraalimmat ehdotukset – kuten *salalaulaminen*, *haamulaulu*, *hiljalaulu*, *hämylaulu* ja *naamiosoitto* – viittasivat usein salailtavaan toimintaan. Raadin mielestä kuitenkin kiteällisen Arppen koulun 13-vuotiaiden koululaisten ehdottama *lumelaulu* oli kaikessa yksiselitteisyydessään ja neutraaliudessaan paras ehdotus.

– SIVUSTELU

Sanaseppo-kilpailussa termi *surffailu* oli suunnannut osallistujien ajatuksia kahtaalle. Toiset olivat suomenkielistä vastinetta kehitellessään ajatelleet laine- tai purjelautailua, toiset puolestaan Internetissä samoilemista. Tässä esitetyt esimerkiehdotukset on poimittu surffaamista tietoteknisenä terminä ilmentävistä ehdotuksista.

Tietotekniikan termitalkoiden mukaan *surffailu* (tai *surffailu*) on WWW-sivujen selailua ilman ennakkoon valittua päämäärää. Englanninkielinen termi on *surfing*. Surffaamisen ja *selailun* välinen ero on toiminnan tarkoituksellisuudessa: *surffailu* sisältää ajatuksen päämäärättömästä etenemisestä Internetissä linkejä pitkin, kun taas selailussa edetään suunnitellummin.

Suomenkielisissä vastine-ehdotuksissa näkyi *surffailun* arkipäiväisyys nuorten keskuudessa. Vaikka ehdotusten joukossa oli joitakin Internetin käyttäjiä arvottavia termejä (*nörttäily*, *nöröily*), näyttävät ne enimmäkseen olevan neutraaleja ja etenkin nuorten kielenkäyttöön hyvin istuvia. Ehdotuksia oli *nettivaelluksesta verkkoiluun* ja *bittihiihdosta vep-pailuun*. Tuomaristo piti kaikkein eniten hyvin suomalaisesta keveän puuhastelun ideaa kantavasta *sivustelusta*.

- *Suomi-viro-suursanakirja*

Eesti Keele Instituutin ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisema *Suomi-viro-suursanakirja* on massiivinen hakuteos. Kahdesta osasta koostuvassa sanakirjassa on yli 90 000 hakusanaa, runsaasti käyttöesimerkkejä, niiden käännöksiä, paljon erikoisalojen sanastoa sekä tavallisimpia puhekielen ilmauksia. Mukaan on saatu myös yleisesti tunnettuja murre- ja slangisanoja *kuleksimisesta hiffaamiseen ja nahkarotsiin*. Kirjan liitteissä on niin suomen kuin vironkin muotoopin yleiskatsaukset, tietoa pronominiin taivutuksesta, vironkielisten vastineiden taivutussanasto sekä valikoima paikannimiä. Myös viron kielen ääntämiseen annetaan kirjassa ohjeita.

Suomi-viro-suursanakirja on monipuolinen ja kiehtova julkaisu. Erikoisalojen sanastoa on huomattavan paljon, erikoisalojen lähteinä olleita sanakirjoja mainitaan 40, minkä lisäksi on käytetty yleiskielen sanakirjoja, erilaisia erikoisalojen hakuteoksia sekä verkkoaineistoja ja tietokantoja. Mittavan sanakirjahankkeen toteuttaminen vie tietenkin aikaa, joten esimerkiksi ihan uusimpia tietotekniikan termejä kirjasta ei löydy, vaikka se muuten ajantasainen onkin. Yleiskielen sanakirjana se kuitenkin puolustaa paikkaansa onnistuneesti. Sanakirjaa voi ostaa kirjakaupoista tai sen voi tilata Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta. Hinta noin 130 euroa.

Suomi-viro-suursanakirja, osat 1 ja 2.
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Eesti Keele Instituut,
Tallinna 2003. 1293 + 1301 s.
ISBN 951-9475-95-8 (sid.).

- *Suomi-venäjä-sanakirja*

WSOY:n kustantama *Suomi-venäjä-sanakirja* on ajanmukainen yleissanakirja, joka on suunniteltu suomea äidinkielenään puhuville venäjän kielen käyttäjille. Kirjan ovat koonneet Helsingin yliopiston venäjän kielen lehtorit *Helena Niemensivu* ja *Ekaterina Nikkilä*, jotka ovat sanakirjatyössään pyrkineet huomioimaan suomalaisen kielenopiskelijan yleisimmät kompastuskivet ja pulmat.

Kirjassa on 77 000 hakusanaa ja sanontaa, jotka yleensä ovat Suomen kielen perussanakirjan mukaista yleiskieltä. Mukaan on kuitenkin myös arkikielen ja slangin sanoja, joita ilman esimerkiksi arkipäivän puhe voisi tuntua teennäiseltä. Uuteen sanakirjaan on otettu monien erikoisalojen termistöä, joskin harkinnanvaraisesti, sillä nykyään erikoisaloilla on monesti omia sanakirjojaan ja sanastojaan, joissa myös venäjän kieli on edustettuna. Kirjassa on esitetty myös tavallisimmat paikannimet ja lyhenteet. Lähdeluettelon perusteella näyttää siltä, että tekijät ovat käyttäneet hyväkseen eri alojen uusimpia saatavilla olevia lähteitä.

Hakusana-artikkelit ovat rakenteeltaan selkeitä, ja niissä annetaan keskeiset kielioppitiedot. Venäjän verbeistä on mainittu aspektit ja verbien vaatimat sijamuodot. Erityistä huomiota sanakirjassa on kiinnitetty selitteisiin ja esimerkkeihin, jotka auttavat oikean vastineen valinnassa. Kaikki lyhenteet ja selitteet ovat suomenkielisiä ja hakusanan sekä vastineen välinen mahdollinen tyyliero on aina mainittu. Hakusanoissa on runsaasti suomen kielen yhdyssanoja, joille on annettu sopivat, muutoin vaikeasti löytyvät venäjänkieliset vastineet. Hakusana-artikkeleissa käytettävät merkintätavat on selitetty tarkasti sanakirjan alussa.

Kirjaa voi tilata suoraan WSOY:ltä tai sen voi ostaa kirjakaupoista. Hinta noin 90 euroa.

Helena Niemensivu & Ekaterina Nikkilä.
Suomi-venäjä-sanakirja.
WSOY, Juva 2003. 771 s.
ISBN 951-0-22853-2.

- *ATK-sanakirja*

Alkuvuodesta ilmestynyt *ATK-sanakirja* on jo 12. painos ensimmäisen kerran vuonna 1966 ilmestyneestä sanakirjasta. Tietotekniikan liiton julkaiseman sanakirjan ensimmäisessä osassa on runsaat 3000 keskeistä tietotekniikan ja sen lähialojen suomenkielistä termiä, jotka on varustettu määritelmien sekä vastinein seitsemällä muulla kielellä, eli englanniksi, ranskaksi, ruotsiksi, saksaksi, espanjaksi, viroksi ja venäjäksi. Sanakirjan vanhentunutta aineistoa on karsittu ja uusia sanoja lisätty, kaikkein eniten voimakkaasti kasvaneelta tietoverkkojen alalta. Käsitteiden välisten yhteyksien ja erojen selvittämissä ensimmäisessä osassa on käsittekaavioita ja muita kuvioesityksiä. Venäjänkieliset vastineet annetaan kyrillisin aakkosin.

Kirjan toisessa osassa eli hakemisto-osassa on seitsemän kaksikielistä sanastoa, jotka antavat vieraskielisten termien käännökset suomeksi. Kirjan mukana tulee myös CD-levyke, jolla on koko kirjan sisältö PDF-muodossa. Levykkeellä olevasta aineistosta voi hakea termejä vapaalla tekstihaulla. Kirja on saatavana sähköisessä muodossa myös osana Kielikoneen MOT-sanakirjaohjelmaa.

Sanakirjaa saa kirjakaupoista, kustantajalta ja sähköisessä muodossa Kielikoneelta. Kirjan hinta on noin 74 euroa.

Tietotekniikan liitto ry:n sanastotoimikunta.

ATK-sanakirja + CD-rom. Monikielinen sanasto ja termien selitykset. Talentum, Helsinki 2003. 710 s.

ISBN 951-762-831-5.

- *Suomalaisen viittomakielen perussanakirja*

Nyt sähköisessä muodossa julkaistu Suomalaisen viittomakielen perussanakirja eli Suvi (<http://suvi.viittomat.net/>) julkaistiin painettuna vuonna 1998. Kuurojen Liiton ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen yhteistyössä toimittama sanakirja käsittää 1219 sanakirja-artikkelia, joissa jokaisessa on videolla viittoman perusmuoto sekä keskimäärin neljä viittottua esimerkkilauseita. Yhteensä sanakirjassa on yli 6000 videoleikettä, joiden katsominen yhtäjaksoisesti kestäisi noin 11 tuntia.

Sanakirjan tarkoituksen on kuvata suomalaista viittomakieltä sellaisena kuin suomalaiset kuurot sitä käyttävät, normittamiseen toimitustyössä ei ole siis pyritty. Suvi on laadittu kaksikieliseksi siten, että haku toimii suomalaisesta viittomakielestä suomeen. Vaikka haku on mahdollista myös viittomien suomenkielisten vastineiden perusteella, ei sanakirjaa varsinaisesti ole tarkoitettu suomi–viittomakieli-sanakirjaksi.

Suvisa haku perustuu viittoman rakenteeseen eli haussa valitaan viittoman käsimuoto, onko viittoma yksi- vai kaksikäsinen sekä viittoman paikka ja liike. Viittomia voi hakea myös suomenkielisten vastineiden kautta sekä esimerkiksi viittomien kieliopillisten ominaisuuksien perusteella. Erikoisalojen termistöä sanakirjassa ei juurikaan ole, vaan artikkelit liittyvät suurimmaksi osaksi arkipäivän toimintoihin ja kielenkäyttöön.

Aiemmin viittomakielistä sanakirjaa käyttämättömälle Suvin rakenne tuntuu hivenen hankalalta, joskin sanakirja

Hanki tuhti kielenhuollon tietopaketti CD-levynä!

CD-Kielikello sopii koululaiselle, opettajalle, toimittajalle, kielenkääntäjälle ja kaikille muillekin kielen parissa työskenteleville ja kielen vaalijoille.

CD-Kielikello sisältää Kielikello-lehden artikkeleita vuosilta 1968–2000. Levyllä **noin 1 000 artikkelia noin 80 lehdestä.**

CD-Kielikellossa muun muassa

- uusimmat suomen kielen lautakunnan suositukset ja oikeinkirjoitusohjeet
- kirjoituksia virkakielestä ja tiedotusvälineiden kielestä
- lainasanoista
- sananmuodostuksesta.

Se sisältää myös erikoisnumerot lyhenteistä, numeroista ja merkeistä sekä ruoka-alan sanaston.

Tietoa voit etsiä **aihepiiriin, hakusanan, kirjoittajan ja lehden numeron** mukaan tai voit hakea myös suoraan **arkistosta**. CD-Kielikelloa voit käyttää ilman Internet-yhteyttä.

Kielikellon artikkelit ovat saatavissa myös verkon kautta **Verkko-Kielikellosta**. Tutustu palveluun osoitteessa **<http://www.kielikello.fi>**. Verkko-Kielikelloa varten tarvitaan käyttäjätunnus ja salasana tai IP-yhteys.

Painetun Kielikellon, CD- ja Verkko-Kielikellon tilaukset:

Stellatum Oy/tilaajapalvelu
Puh. **(03) 225 1948**
www.stellatum.fi
tilaajapalvelu@stellatum.fi

on videonpätkiensä ansiosta erittäin mielenkiintoinen ja havainnollinen. Osa videoista ei vielä toimi kunnolla, mutta sanakirjaa viimeistellään paraikaa. Sanakirjan käyttäminen tai lähinnä sanakirja-artikkelien videoiden katselu vaatii onnistuakseen tietokoneeseen asennettua Microsoftin Windows Media Player -sovellusta. Suuren tietomääränsä ja kuvien vuoksi Suvi ei ole parhaimmillaan, mikäli tietokoneen tietoliikenneyhteys on kovin hidas.

Sanakirja löytyy osoitteesta <http://suvi.viittomat.net>, ja on vapaasti kaikkien kiinnostuneiden käytettävissä.

Suomalaisen viittomakielen perussanakirja.
Kuuerojen Liitto ry Et Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
<http://suvi.viittomat.net/>

- *Uusi lyhennesanakirja*

Otavan julkaisema *Uusi lyhennesanakirja* on Otavan edellisen lyhenteitä esittelevän teoksen, *Lyhennesanakirjan*, seuraaja. *Risto Rantalan* kirjoittama kirja sisältää noin 8000 hakusanaa ja yli 10 000 lyhenneselitystä. Kirjan lopussa ovat lisäksi taukkoina itsenäisten valtioiden maakoodit, ajoneuvojen, siviilientokoneiden ja purjevereiden kansallisuustunnukset, Kansainvälisen olympiakomitean maatunnukset ja rahayksiköiden lyhenteet, alkuaineiden kemialliset merkit ja tärkeimpien mitayksiköiden lyhenteet.

Lyhennesanakirja ei ole lyhentämisen opaskirja, minkä vuoksi eri lyhenteiden piste-, pien- ja suuraakkosvaihtoehtoja ei ole esitetty järjestelmällisesti. Monet alun perin lyhenteet, mutta sittemmin tavallisiksi akronyymeiksi muuttuneet sanat eivät ole kirjaan päässeet. Harkinnanvaraisesti kirjaan on otettu myöskin muun muassa monien järjestöjen ja laitosten lyhenteitä muistuttavia nimiä. Sitä vastoin sanakirja sisältää yllättävänkin paljon suomalaisten urheiluseurojen lyhenteitä. Lyhenteiden taivuttamiseen tai ääntämiseen ei kirjassa anneta ohjeita. Hyödyllistä olisi kenties ollut antaa kirjan alussa yleisiä ohjeita lyhenteiden käyttöön, esimerkiksi milloin ja minkälaiseen tekstiin lyhenteet sopivat. Lyhennesanakirja onkin selvemmin tarkoitettu tekstissä esiintyneiden vieraiden lyhenteiden selvittämiseen kuin tekstien tuottamisen apuvälineeksi. Kirjaa saa kirjakaupoista, ja se maksaa noin 20 euroa.

Risto Rantala.
Uusi lyhennesanakirja.
Otava, Keuruu 2003. 269 s.
ISBN 951-1-18473-3.

- *Kiinteistösanasto*

Professori *Kauko Viitasen* toimittaman, maa- ja metsätalousministeriön projektin sivuhankkeena julkaistun sähköisen kiinteistöalan sanaston pohjana ovat olleet kiinteistöopin laboratoriossa vuosien aikana syntyneet julkaisemattomat sanalijat. PDF-muodossa olevassa Kiinteistösanastossa annetaan suomenkieliset termit ja niiden englanninkieliset vastineet sekä sanaston toisessa osassa englanninkieliset termit sekä niiden suomenkieliset vastineet. Englanti–suomi-sanasto ei tosin ole sisällöltään yhtä kattava kuin suomi–englanti-sanasto. Määritelmiä termeille sanastossa ei anneta, eikä niiden käyttöyhteyksistä ole myöskään merkintää. Kaikki termit ovat sanastossa aakkosjärjestyksen mukaan listattuina, jاکoa aihepiireittäin ei ole käytetty.

Sanasto julkaistaan kiinteistöopin laboratorion julkaisusarjassa elektronisena julkaisuna, jotta se olisi paremmin käyttäjäkuntansa saatavilla. Sähköinen julkaisutapa mahdollistaa myös kiinteistöopin laboratorion tavoitteen ylläpitää sanastoa ja julkaista ainakin lähivuosien ajan vuosittain uusi, täydennetty versio. Sanastossa on myös linkki, jonka kautta sanaston tekijöille voi ilmoittaa sanastossa mahdollisesti havaitsemistaan virheistä ja puutteista. Sähköisen julkaisutavan etuja on sekin, että PDF-muodossa olevasta aineistosta termien haku käy nopeasti.

Suomi–englanti–kiinteistösanasto on käytettävissä osoitteessa
<http://www.hut.fi/Yksikot/Kiinteisto/julkaisut/verkkojulkaisut/julkaisuB102.pdf>
Englanti–suomi–kiinteistösanaston löytää osoitteesta
<http://www.hut.fi/Yksikot/Kiinteisto/julkaisut/verkkojulkaisut/julkaisuB103.pdf>

Toim. Kauko Viitanen.
Suomi–englanti kiinteistösanasto. Finnish–English Dictionary of Real Estate.
Kiinteistöopin ja talousoikeuden julkaisuja.
Espoo 2003. 70 s.
ISBN 951-22-6441-2.

Toim. Kauko Viitanen.
Englanti–suomi kiinteistösanasto. English–Finnish Dictionary of Real Estate.
Kiinteistöopin ja talousoikeuden julkaisuja.
Espoo 2003. 79 s.
ISBN 951-22-6442-0.

Something in common

Page 3

First we would like to congratulate *Mikael Reuter*, the chairman of TSK's board of directors, for his 60th birthday on the 17 of May. A symposium to honour this day was organized both for Reuter and *Eivor Sommardahl* (celebrating his 50th birthday). Both of them are accomplished Swedish-speaking linguists and experts in language planning in Finland.

Terminology and language planning have certainly common goals in Finland and other Nordic countries. This is the situation since the threat of not being able to communicate in one's mother tongue in some subject fields is a reality and common concern both for terminologists and language planners. Their competence is different, but they complement each other.

TSK's spring meeting was organized in April. We had the pleasure to publish our renewed web site. More information has been added and the structure of the site has been made more simple. We hope our site will serve our users even better from now on.

Anita Nuopponen – terminology researcher and language student

Page 4

Anita Nuopponen, Senior Assistant of Applied Linguistics at the University of Vaasa, has made pioneer work in terminological research in Finland. Her master's thesis in the beginning of the 1980s was the first one in the field of terminology. It dealt with the concepts and designations of letters of credit. Nuopponen says that sometimes the work was quite tiring, because terminology as a science was quite new in Finland. She had to create Swedish terminology for the terminology field, since concepts were unestablished and there was no Swedish literature on the theory of terminology. Her licentiate thesis on concept systems for terminological analysis was completed in 1988, and the same theme continued in her doctoral thesis, also the first one in this field in Finland, published in 1994.

Nuopponen is interested in the conceptual side of the theory of terminology, especially concept analysis and possibilities of benefiting from it. In her thesis she also studied concept relations and different ways to analyse and classify special subject field concepts and terms.

The University of Vaasa is the only university in Finland which offers a minor subject study module on terminology science and technical communication. The teaching of terminology was started in 1988, largely thanks to *Christer Laurén* and Nuopponen. "Because the degree programme for translators already then emphasized modern languages and languages for special purposes (LSP), it was considered necessary to complement language studies with studies of LSP and terminology in addition to general linguistics" says

Sirpa Suhonen

Nuopponen. Nowadays terminology science is a part of communication studies and it has been combined with technical communication as a minor subject study module.

Nuopponen's interest in languages and cultures has increased with language studies and travelling. "Languages fascinate me as means of communication and as intermediaries of cultures."

In the beginning of 1980s Nuopponen worked as a researcher both in the University of Vaasa and in TSK. "In the field of terminology, theory and practice have largely cooperated and benefited each other. Research has provided new methods for practical terminology work and practice has pointed new problems for research to solve."

The researcher's job changed in the middle of 1990s when she became the head of the Department of Communication Studies. Nuopponen supervises master's theses in communication studies and especially theses on multimedia and network communication. "The work is rewarding but demanding. When days are spent with students in creating ideas for master's theses and methods, it seems that there are not enough ideas for own research." In the summer Nuopponen hopes to have time for her own research work on such a terminological method that would be suitable for several subject fields.

Nuopponen exploits the opportunities offered by the Internet in many ways in her work. In addition to courses on the Net, she maintains the popular Terminology Forum site on the Internet (<http://www.uwasa.fi/termino/>). This site is in English and contains a lot of information on terminology and links to electrical glossaries and dictionaries on different special fields. In her free time Nuopponen reads, studies Japanese and travels.

Revision of fire protection vocabulary

Page 7

Palontorjuntasanasto, the fire protection vocabulary, was published in 1984, almost twenty years ago. During that time a lot has happened – statutes have been changed and fire appliances have developed – so the need to revise the vocabulary was obvious. It has been discussed years ago that the vocabulary should be revised, but now the revision project has finally started.

The purpose of the project is to compile an up-to-date fire protection vocabulary that defines the concepts and gives recommendations on Finnish terms. The vocabulary will contain about 700 concepts. Concepts will be defined in Finnish and term equivalents will be given in Swedish, English, German and Russian. The extent and languages will be the same as in the old book, but naturally outdated material will be discarded and new subject fields will be added. The revision project started this spring and the new vocabulary should be ready in the spring 2005.

It will be interesting to decide what subject fields should be included in the new vocabulary. Nowadays fire brigades do a lot more than just extinguish fires. In addition to fire fighting and rescue, fire brigades participate in the prevention of fires and other accidents, take care of the transportation of patients and giving first aid. Nowadays informing and the prevention of all accidents are emphasized more than before, therefore the vocabulary should be easy to understand also by others than fire experts in order to be useful when giving information and instructions.

Internationality and cooperation between countries have become more important in many branches, and fire and rescue services make no exception. One important aim of the new vocabulary is to be a suitable tool in international cooperation – to be used in translation work or in writing texts in foreign languages.

When the vocabulary is ready, it will be input in TSK's public term bank. It will probably be printed as a book and perhaps published in an electronic format, too.

Viewpoints to terminology work

Page 10

Today information and talking about it create power and status. In our rapturously advertised information society everyone should be able to use correct terms. So I may change an amused and a slightly condescending smile with an optician when I notice a middle-aged woman fingering titanium frames and asking what such Titanics might cost.

Demonstrating education and forming an intellectual elite are not, however, the fundamental reasons for agreeing on terms and their use. In special field communication it is vital to use common and acceptable terms. Who would like to wait for a wound to be stitched when a doctor and a nurse are trying to understand each other?

Terms are not born by themselves, they are created. Terms are often invented there where new concepts are, and they are not always created by experts in the Finnish language or terminology work. *Taru Kolehmainen* from the Research Institute for the Languages of Finland and *Sirpa Suhonen* from TSK talked about terms and creation of terms in TSK's spring meeting.

It is not very often that the Research Institute invents terms, but during the years it has created many terms for the standard language. One example is *crème fraîche* which became *ranskankerma* in Finnish, literally French cream. Kolehmainen reminded that the general public is the final

terminology group which approves or disapproves term suggestions whether they come from an official organization or commercial markets.

Suhonen considered in her presentation when a new term is needed. A new concept needs a designation, and in international subject fields loan words must be replaced by Finnish ones when the concepts become known in Finland. Sometimes it may be reasonable to change an existing term if it is clearly bad, obsolete or misleading. Therefore today we rather talk about *psychiatric hospitals* than *lunatic asylums*. Sometimes a term may be unsuitable for a certain language, e.g. it may be difficult to inflect. It may also be possible that the concept or the whole concept system changes, and so it is necessary to change the term(s) too.

It can also be considered when it is not necessary to create a new term. There is no need to create a new term when a Finnish term already exists, or when the concept is common to several special fields and a term exists in some of these fields. And if a term is already established, it is usually fruitless to change it.

A good term is transparent (reflects the underlying concept), consistent with other terms in the same concept system, neutral (does not give harmful associations), easily distinguished from other terms, short, suitable for the formation of derivatives, easy to use (to spell and pronounce).

The fast development of information technology and its spreading to all population groups has generated a need to create common Finnish terms. New technologies and services are launched on the market as quickly as possible, and the importance of terminology work may be forgotten. A suitable term is often considered only after the concept is widely known.

The aim of terminology work is not to eliminate the richness of a language, but to advance undisturbed and efficient communication. Although many official bodies would give recommendations, it is not certain that a term will be established and used by the general public. In the end, language users in their everyday activities either accept or discard term recommendations. It is, however, important that there are organizations in Finland that do terminology work. Successful and efficient terminology work facilitates the development of special fields, diminishes the costs of misunderstandings and promotes equality between different social groups.

What cards do Finns have in their wallets?

Page 12

Banks and other credit institutions issue all kinds of cards but what concepts actually lie behind those names? When the analysing of cards was started in the bank and finance terminology project, quite a jungle of terms and concepts were found. This confusion is caused at least by the fact that cards are referred to in various ways in the language use of experts working with the cards, in marketing and in the standard language.

In this vocabulary the card concepts are defined by the number of card functions, type of function, cardholder and the structure of a card. When the card concepts were analysed, it was found out that nowadays most of the cards are combination cards which include characteristics of many different card types. A combination card may function as an automated teller card, a bank card, credit card and cash card. It seems that in the future the use of different functions will become even more versatile. The same card or other instrument will have the possibility to combine the functions of credit institutions and also quite different functions, e.g. functions related to municipal services.

The bank and finance terminology is published on the Internet <http://www.tsk.fi/bank/>. Terms are given mainly in Swedish and Finnish; English and possibly German and Norwegian terms will be added as the project continues. Definitions and explanations are given mainly in Swedish.

Medical terms

Page 16

The Finnish Medical Society Duodecim has long traditions of compiling glossaries and dictionaries. The principal reason for founding the society in 1881 was to create and develop the Finnish language and Finnish terminology in medicine.

The first dictionaries of medicine were based on the Swedish language and provided Finnish equivalents for Swedish terms. In the 1920s Swedish entry words were replaced by Latin and German. After the wars, English was added to Duodecim's dictionaries.

In the 1980s the society decided to compile a dictionary that would explain medical terms. The result of this major project, the first edition of *Lääketieteen termit* (Medical terms), was published in 1992, and after that new editions have been published in 1997, 1999 and 2002. Each new edition has been revised and enlarged – the first edition had 450 pages and in the fourth edition the number of pages has almost doubled.

Duodecim has a terminology committee which is in charge of the terminology work. The committee consists of about ten experts, half of them are doctors and half are experts of the Finnish language. The editorial work of dictionaries is continuous. After one edition has been published, the drafting of a new one has been started immediately.

The degree of establishment of Finnish medical expressions varies a lot. Established Finnish terms become more rare, when anatomical, diagnostic etc. terms become more detailed. Nowadays new concepts, like diseases, are usually given English names (such as *SARS* or *severe acute respiratory syndrome*), and it may take long before a suitable and acceptable Finnish term is found.

Latin, the old main language of medicine, is gradually losing its status. It is not really used for instruments or new laboratory methods or newly discovered diseases. However, Latin is still used a lot e.g. in anatomy. *Terminologica Anatomica* lists even the smallest details of human organs in Latin. In addition, Latin is still used in the names of "old" diseases.

Entries in *Lääketieteen termit* dictionary usually contain the Finnish main entry word, Latin, English and Swedish equivalents, etymological information, synonyms and a short definition or explanation for the main entry word. Entries may also contain the special field(s) the entry word is connected to and references to other entries in the dictionary.

Vocabulary of social work

Page 18

Since the concepts related to social work have been unclear, TSK and STAKES, the National Research and Development Centre for Welfare and Health, have compiled a small vocabulary of social work containing 25 term records in Finnish.

It was quite challenging to define the concepts of social work. From the terminologist's viewpoint it is difficult to write definitions for social work concepts because the terms look like standard language words and because the concepts are so basic, abstract and bound to values. Sometimes it is difficult to recognize a term because it appears to be so self-explanatory. The concepts of social science are usually very abstract, and people understand them from their own viewpoints. How is it possible to make a universal definition that describes all the objects included in the extension of concept for a concept that is closely related to the values and appreciation of an individual? In this type of vocabulary, it seems to be especially important to choose some point of view from which definitions are written.

It was decided in this project that the term *social work* refers to two concepts: social work as a professional activity and social work as a discipline. Social work (1) is defined as "professional activity which aims at the well-being of individuals and communities as well as preventing, reducing and eliminating of social problems". Social work (2) is defined as "discipline which studies social problems and develops social work (1) and methods of social work and which is used to educate social workers".

The vocabularies of STAKES have been published on the web address <http://www.stakes.fi/oske/terminologia/sanastot/>.

Tekniikan Sanastokeskus (TSK) tarjoaa erikoisalojen termistöön, sanastoihin ja sanastotyöhön liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja ja sanaluetteluita. Nämä tallennetaan yleensä myös suoraikäyttöiseen termipankkiin TEPAan.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja, sanastoluonnoksia ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 8.30–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yrityksiä, liikelaitoksia, käännöstoimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Centralen för Teknisk Terminologi (TSK) erbjuder experthjälp i frågor som berör ordlistearbete och facktermer. TSKs huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor och termlistor. Termerna finns i allmänhet tillgängliga även i TSKs termbank TEPA.

TSKs bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket hålls öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl 8.30–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.